

Energistrategi för Stockholms stad

Vägen mot en trygg el- och
effektförsörjning 2030 och framåt

Energistrategi för Stockholms stad
Maj 2024

Diarienummer: 2023-15614

Utgivare: Stadsbyggnadskontoret

Kontaktperson: Anton Tornkvist, projektledare och
Hillevi Eklund, biträdande projektledare

Fotografier: Lennart Johansson, Stadsbyggnadskontoret

Konsultstöd: Sweco

Sammanfattning

Energistrategin är ett viktigt verktyg för att beskriva och ge vägledning i hur kommunen ska arbeta med energistrategiska frågor och är även stadens plan enligt kraven i lagen om kommunal energiplanering.

Energiomställningen skapar utmaningar

Energisystemet kommer att genomgå stora förändringar inom den närmsta framtiden när fossil energi ska fasas ut och ersättas med fossilfri energi. Denna energiomställning kommer innebära en ökad elanvändning som i sin tur medför utmaningar för staden i form av bland annat kapacitetsbrist, elinfrastrukturutbyggnad och att tillgodose transportsektorns effektbehov. Stockholm är beroende av el som tillförs staden från övriga Sverige via stamnätet, men överföringskapaciteten är begränsad vilket leder till en ansträngd situation. Kapacitetsbristen är så pass allvarlig att den kan hämma stadens tillväxt och utgöra ett hinder för att nå stadens bostads- och klimatmål.

Säkerställa en långsiktigt hållbar energiförsörjning

Syftet med energistrategin är att beskriva de huvudsakliga utmaningarna för stadens energiförsörjning och vad staden behöver göra för att säkerställa en långsiktigt hållbar energiförsörjning. Energistrategin lägger särskild vikt vid el och eleffekt på grund av det ökande elbehovet och kapacitetsutmaningarna som tydligast präglar stadens energiförsörjning. Den huvudsakliga målgruppen för strategin är stadens tekniska förvaltningar och bolag, men även externa energiaktörer som verkar i staden.

Fokusområden och strategier visar vägen framåt

Stadens strategier för att möta energiomställningens utmaningar och säkerställa en långsiktigt hållbar energiförsörjning sammanfattas i de fyra fokusområdena *samverkan och samordning, fysisk planering, effektiv energianvändning och lokal produktion samt laddinfrastruktur och elektrifiering av transportsektorn*. Inom varje fokusområde finns ett flertal strategier som visar vägen mot en trygg el- och effektförsörjning 2030. Staden har begränsad möjlighet att direkt styra energiförsörjningen. Möjligheterna att påverka indirekt är dock stora via stadens olika roller som vägvisare, planerare, markägare, påverkare, upphandlare och bolagsägare. Med hjälp av energistrategins fokusområden och strategier ska stadens förvaltningar och bolag arbeta in energiförsörjnings- och eleffektfrågorna i sin verksamhetsplanering.

Godkánt dokument - AmstadekHornwilszstStetskyggnadskantsbyggBadskontor5024-05-28. Dnr 2023-15614

Med hjälp av energistrategin ska förvaltningar och bolag arbeta in energi-försörjnings- och eleffektfrågor i sin verksamhets-planering.

EU:s energi- och klimatmål till 2030 och framåt

- Vara klimatneutralt senast år 2050.
- Minska utsläppen av växthusgaser med 55 procent till 2030 jämfört med 1990. Utsläppen från den största delen av industrin, kraft- och värmeproduktionen, sjöfarten samt flyget omfattas av EU:s utsläppshandel EU ETS. För att nå 55-procentsmålet ska utsläppen i EU ETS till 2030 minska med 62 procent jämfört med 2005 års nivåer.
- Minskning av energianvändningen på 11,7 % till 2030 jämfört med 2020 års referensscenarioprognoser.
- Andelen förnybar energi ska vara minst 42,5 procent av den totala energianvändningen.
- Andelen förnybar energi inom transportsektorn ska vara 29 procent, alternativt en minskning med minst 14,5 % av växthusgasintensiteten.
- Sammankopplingen av den installerade elproduktionskapaciteten i alla medlemsstater ska vara minst 15 procent.

De svenska energi- och klimatmålen till 2030 och framåt

- Senast år 2045 ska Sverige ha nettonollutsläpp, varav minst 85 procent av reduktionen av utsläpp ska ske i Sverige. Kopplat till detta mål finns etappmål:
 - Utsläppen av växthusgaser ska vara 63 procent lägre 2030 jämfört med 1990
 - Utsläppen år 2040 bör vara 75 procent lägre än utsläppen år 1990 (Båda delmålen gäller verksamheter som inte omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter)
 - Utsläppen för inrikes transporter exklusive inrikes flyg ska vara 70 procent lägre år 2030 jämfört med 2010.
- Energianvändningen ska vara 50 procent effektivare 2030 jämfört med 2005 (genom minskad energiintensitet).
- Elproduktionen ska år 2040 vara 100 procent fossilfri.

Stockholmsregionens energi- och klimatmål till 2030 och framåt:

Det långsiktiga målet är att Stockholmsregionen år 2050 är en resurseffektiv och resilient region utan klimatpåverkande utsläpp, samt följande två delmål mot år 2030:

- De årliga direkta utsläppen av växthusgaser ska vara mindre än 1,5 ton per invånare (2,7 ton per invånare år 2014) och utsläppen av växthusgaser ur ett konsumtionsperspektiv ska halveras (cirka 11 ton per invånare år 2014).
- Den årliga energianvändningen per invånare ska minska kontinuerligt till under 16 MWh (22,4 MWh per invånare år 2014) och regionens energiproduktion ska vara 100 procent förnybar (72,5 procent år 2015).

Lagen om kommunal energiplanering

Enligt lagen om kommunal energiplanering (SFS 1977:439) ska kommunen ha en aktuell plan för tillförsel, distribution och användning av energi i kommunen. Planen ska antas av kommunfullmäktige. Formen och omfattningen av planen är inte reglerad. Energistrategin uppfyller kraven i enlighet med lagen om kommunal energiplanering.

När lagen om kommunal energiplanering skrevs var energimarknaden fortfarande reglerad och energi- och nätbolagen var i regel kommunägda. Den kommunala energiplanen var då ett styrande dokument för bolagens verksamhet. Idag är energisystemet mer komplext och kommunens rådgivning mer diversifierad. Enligt ellagen är det elnätsägarens ansvar att säkra elleveranser till befintliga kunder. Staden har inget utpekat ansvar för elleverans i vare sig Ellag (SFS 1997:857) eller Elberedskapslag (SFS 1997:288). Energiplanen, eller energistrategin, är däremot ett viktigt verktyg för att beskriva och ge vägledning i hur kommunen arbetar med energistrategiska frågor.

Stadens rådighet

Staden har begränsad möjlighet att direkt styra energiförsörjningen. Möjligheterna att påverka indirekt är dock stora, och det kan ske på många olika sätt. För att förtydliga stadens faktiska möjlighet att påverka energiförsörjningen och energiomställningen har sex olika rådighetsroller identifierats. Dessa roller tillämpas sedan inom utpekade fokusområden.

Vägvisare

Som vägvisare går staden före inom den egna verksamheten, för att visa för andra samhällsaktörer och medborgare vad som faktiskt är möjligt att uppnå. Vägvisarrollen kan ta sig uttryck genom att staden deltar i och driver innovationsprojekt, inom exempelvis energieffektivisering eller beteendeförändring. Den kan också fyllas genom aktiva val av produkter och tjänster med större energieffektivitet och/eller klimatnytta. Det krävs även god kommunikation och kunskapsdelning om stadens insatser för att lyckas väl i rollen som vägvisare.

Planerare

Staden har genom planprocessen ansvaret för den fysiska planeringen och markanvändningen inom kommunens fysiska gränser. Detta ger stor möjlighet att i tidiga skeden påverka utformningen av staden, dess funktioner och stockholmarnas sätt att leva. Ur ett energiperspektiv finns det därmed goda möjligheter för att i tidiga skeden planera för ett hållbart energisystem som är nära integrerat med andra frågor som uppkommer i samhällsplaneringen. På så sätt agerar staden övergripande, och kan samordna exempelvis byggaktörer, energibolag, nätägare, laddoperatörer, fastighetsägare och liknande i tidiga skeden så att samtliga intressen kan samexistera. Staden kan också genom plandokument bidra till att skapa förutsättningar som behövs för att gynna energieffektiva beteenden, samnyttjande, hållbar stadsplanering och andra synergieffekter.

Markägare

Staden är en stor markägare och har därigenom möjlighet att ställa krav på de som vill exploatera eller på annat sätt använda stadens mark. Det finns begränsningar i vilka krav en kommun får ställa i plandokument, men genom avtal som till exempel markanvisningsavtal och överenskommelse om exploatering har staden större möjligheter till kravställning. Staden kan som markägare arbeta proaktivt genom verktyg som exempelvis markanvisningstävlingar, arrenden, upplåtelse av mark, gröna parkeringstal och byggherredialog för att påverka energiförsörjningen till staden.

Påverkare

I rollen som påverkare agerar staden som arena och katalysator för samverkan mellan olika samhällsaktörer i energiomställningen. Staden har även ett ansvar att bidra till förbättrade förutsättningar avseende strategiska beslut och lagstiftning på regional, nationell och internationell nivå. Dessutom kan staden i rollen som påverkare aktivt dela med sig av kunskap och delta i olika former av nätverk och samverkansprojekt för att gemensamt utveckla ett hållbart energisystem. Elektrifieringspakten är ett sådant exempel där staden har samlat aktörer som tillsammans vill bidra till påskyndad omställning till elektrifierade transporter.

Upphandlare

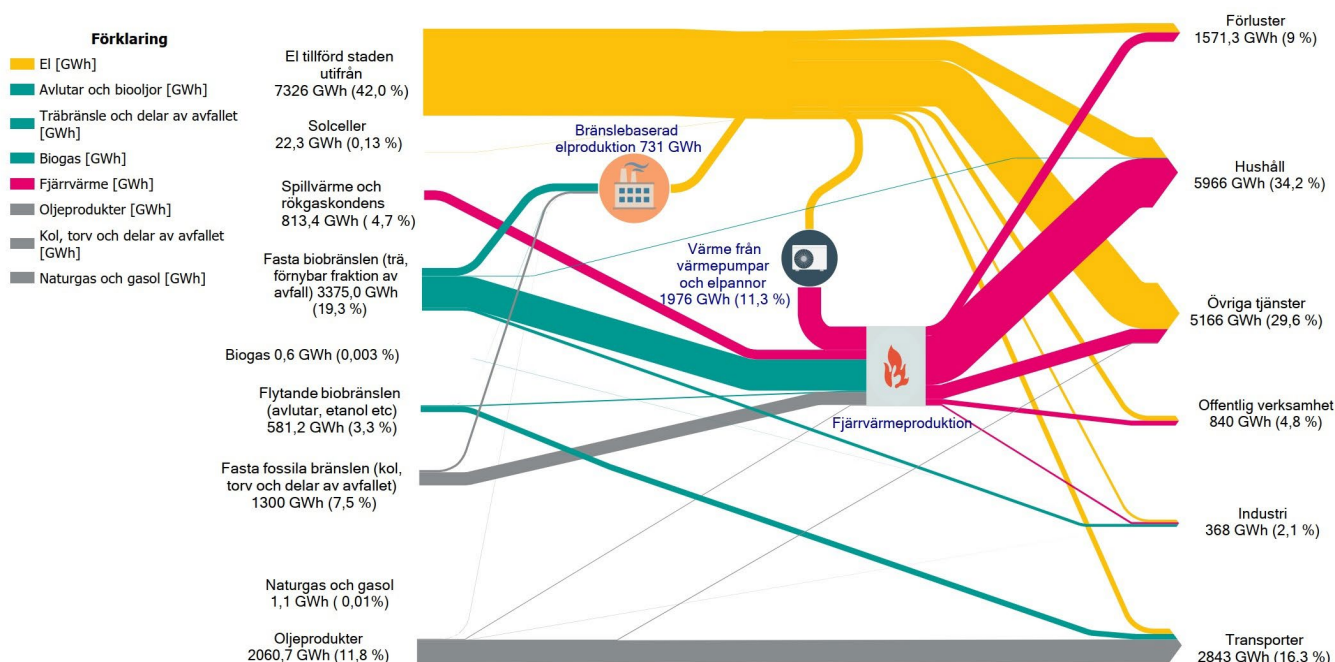
Staden har i rollen som upphandlare ett ansvar för att köpa in varor och tjänster med energianvändning och klimatpåverkan som urvalskriterier. Genom upphandlingar har staden stor rådighet över sin egen konsumtionsbaserade energianvändning, men också en indirekt påverkan genom att skapa en efterfrågan på, och därigenom utveckling av, nya energieffektiva och klimatpositiva produkter och tjänster.

Bolagsägare

Staden äger Stockholms Stadshus AB, vilket är ett moderbolag som består av 16 dotterbolag vilka erbjuder bostäder, skolbyggnader, omsorgsboenden, kajer och hamnanläggningar, arenor, parkering, fibernät, vatten och avfallshantering till stadens invånare. Dessutom äger Stockholms Stadshus ab idag 50 procent av Stockholm Exergi, vilket försörjer staden med mer än 40 procent av den totala energin som används per år. Staden har i rollen som bolagsägare inflytande över den energi som tillförs stadens geografiska område och lokal energiproduktion. Som byggaktör och fastighetsägare har staden också inflytande över hur energi används i lokaler och i stadsutvecklingen. Som bolagsägare kan staden ställa krav och föra dialog med kunder och hyresgäster kring bland annat energieffektiviseringar. I denna roll har staden också mandat att bidra till teknikutveckling, och kan i sin verksamhet prova nya typer av lösningar och affärsmodeller som kan bidra till kunskapsbyggande.

Stadens energiförsörjning

Stockholms stad är som geografisk enhet en betydande energianvändare där el och värme är de största energislagen. I detta kapitel ges en övergripande beskrivning av stadens energiförsörjning.

Figur 1. Energiflöden inom Stockholms stads geografiska område år 2020. Notera att värmepumparna omvandlar en enhet el till tre enheter värme. Notera även att majoriteten av kategorin fasta fossila bränslen som går till fjärrvärmen består av plastavfall. SCB:s statistik saknar vissa datapunkter, vilket medför att framtagna energistatistik i nulägesanalysen främst visar på trender och storleksordningar och inte återger en exakt bild av verkligheten. Det gäller bland annat mängden naturgas/biogas som används i staden samt mängden el som produceras från solen. Källa: SCB med flera, bearbetat av Sweco.

Stockholms stad som geografisk enhet har en total energianvändning på cirka 15 TWh. Detta kan jämföras med Sveriges totala energianvändning på ungefär 350 TWh. El och fjärrvärme är de överlägset största energislagen och står för cirka 40 procent vardera av slutanvändningen i staden. Transportsektorn står för cirka 16 procent av stadens energianvändning men bidrar med 40 procent av de klimatpåverkande utsläppen eftersom huvuddelen av energin kommer från fossila bränslen.

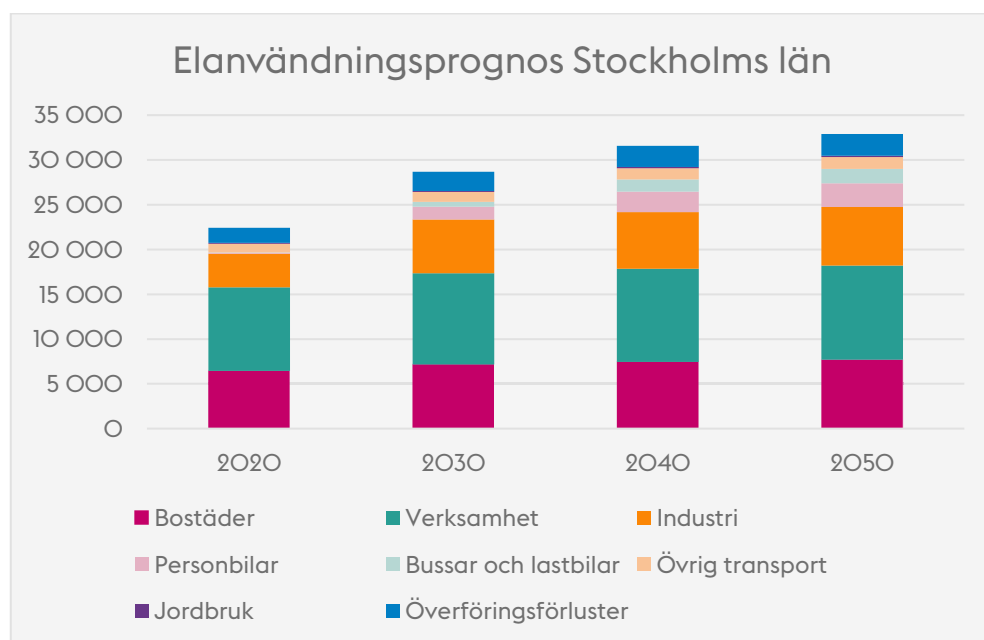
Den el som används i staden är huvudsakligen tillförd från andra delar av landet. Dock är 4 procent av elen producerad inom staden genom de kraftvärmeverk som drivs av Stockholm Exergi. Kraftvärmeverken

använder huvudsakligen fasta biobränslen som energikälla, där hushållsavfall från staden och regionen är den största källan. I avfallet finns alltid en viss mängd plast, vilket genererar utsläpp av fossil koldioxid när det förbränns. Till fjärrvärmesystemet tillförs också restvärme från avloppssystemet och andra restvärmeflöden som tas till vara i värmepumpar. Rök-gaskondenseringen ger ett effektivare nyttjande av redan tillförd energi. Totalt sett står Stockholm Exergi för nästan hälften av stadens energitillförsel, vilket gör de till en central aktör för stadens energiförsörjning. En fullständig nulägesanalys finns i bilaga 1.

Energi- omställningen

Energisystemet kommer att genomgå stora förändringar inom den närmsta framtiden när fossil energi ska fasas ut och ersättas med fossilfri energi. Denna energiomställning kommer innebära en ökad elanvändning som i sin tur medför utmaningar för staden i form av bland annat kapacitetsbrist.

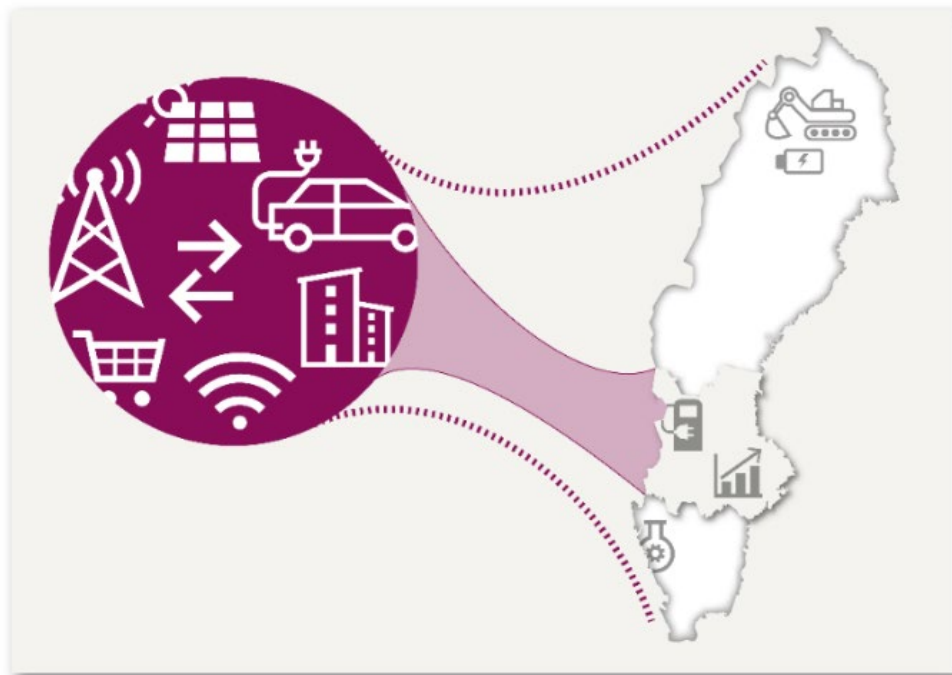
Figur 2. Prognosticerad elanvändning per kategori för hela länet. Källa: Ellevio, bearbetat av Stockholms stad.

Ökad elanvändning

En av de mest påtagliga effekterna av energiomställningen är en dramatisk ökning av elanvändningen. Energimyndigheten har i vissa scenarier räknat med en fördubbling av elbehovet i Sverige redan år 2035, jämfört med år 2022. För hela länet prognostiseras en ökning av elanvändningen med 43 procent. För Stockholms stad finns prognoser som räknar med att elbehovet under den timme som elnätet antas vara högst belastat, kommer att öka med cirka 19 procent fram till 2030, och 24 procent till 2040 jämfört med 2023. Drivkrafterna bakom den ökade elanvändningen ser olika ut i olika delar av landet. I Stockholms stad är det främst elektrifieringen av transportsektorn som driver ett ökat elbehov. I länet väntas datacenter och elektrifieringen av hamnar och industrin driva utvecklingen av elanvändningen. Utbyggnad av bostäder, lokaler och infrastruktur som tunnelbanan, förbifart Stockholm och reningsverk bidrar

“Stadens elbehov beräknas öka med 19 % till 2030 och 24 % till 2040.”

också till ett ökat elbehov. Värmebehovet spås av Stockholm Exergi ligga på ungefär samma nivåer i framtiden som idag, medan behovet av kyla kan förväntas öka på sikt, om än i begränsad skala till år 2030.

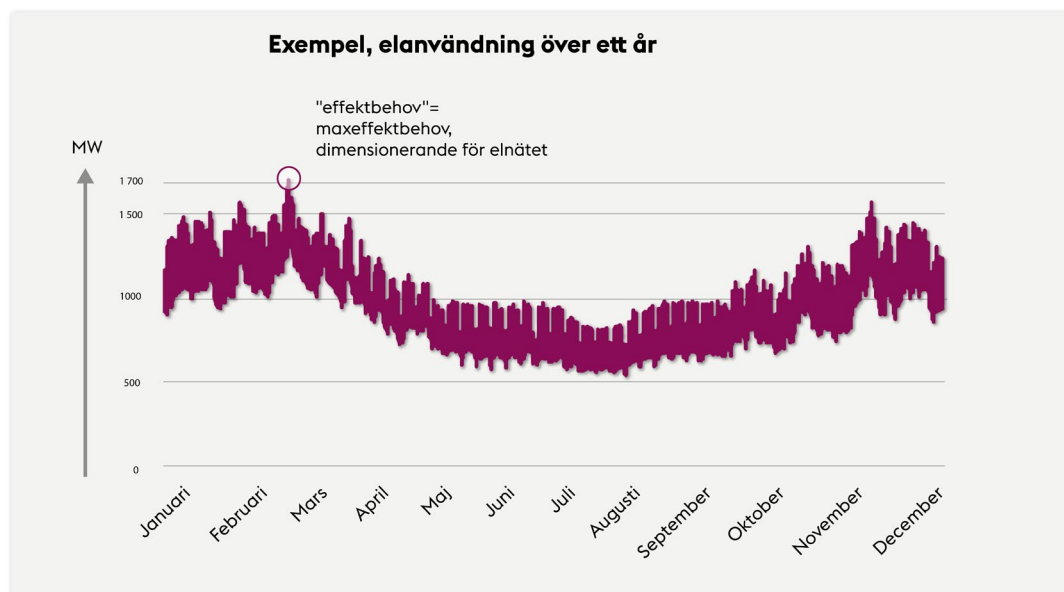

Figur 3. Drivkrafterna för ökat elbehov ser olika ut i olika delar av landet. I Stockholms län väntas datacenter samt elektrifieringar av transportsektorn och hamnar driva utvecklingen av elanvändningen.

Kapacitetsbrist

Elnätet i Stockholmsregionen har idag periodvis kapacitetsbrist på grund av överföringsbegränsningar från transmissionsnätet till regionnätet. Det innebär att den efterfrågade elen i ett visst tillfälle (effekten) är större än den driftsäkra effekt som kan överföras från landet in till regionen. Effektbehovet varierar kraftigt över år och dygn, och det typiska tillfället då kapacitetsbrist riskerar att uppstå är kalla vinterdagar, se Figur 4. Även om kapacitetsbristen i elnäten huvudsakligen uppstår endast ett fåtal gånger per år så behöver elnätet dimensioneras för det maximala effektbehovet eftersom elnätsägaren måste kunna garantera att kunden kan nyttja sin abonnerade effekt när som helst på året. Kapaciteten i elnätet är alltså konstant ”uppbokad”, även när den i praktiken inte nyttjas. Detta är ett ineffektivt användande av elnätet.

“Det typiska tillfället då kapacitetsbrist riskerar att uppstå är kalla vinterdagar.”

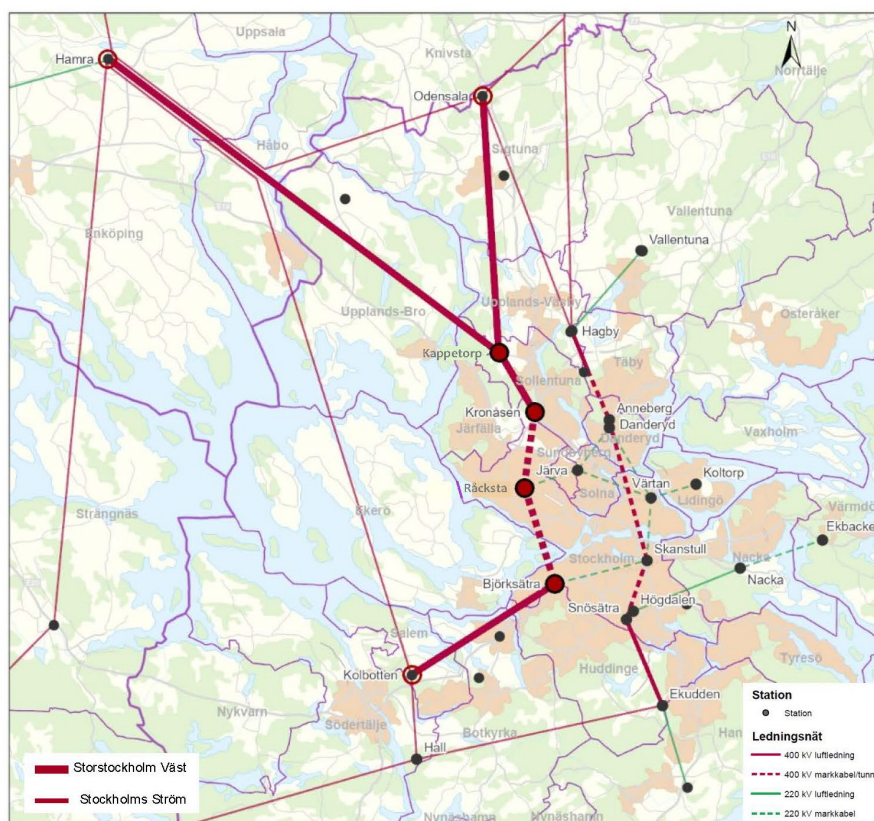

Figur 4. Illustrativ bild över hur eleffektbehovet varierar över året och dygnet. Effektbehovet är generellt större under vintern, under vardagar och dagtid och generellt lägre under sommar, på helger och på nätter.

I dagsläget (2023) har Ellevio, som är region- och lokalnätsägare för stadens elnät, ett uttagsabonnemang mot Svenska kraftnät om 1635 MW. Det motsvarar den effekt som Ellevio avtalat att föra in från Svenska kraftnäts transmissionsnät till Ellevios regionnät i Stockholm. I och med dagens tillväxttakt är det inte tillräckligt för att tillgodose effektbehovet i Stockholm. Ellevio slöt därför under hösten 2019 ett avtal med Stockholm Exergi som garanterar en extra tillförsel på 320 MW som kan nyttjas under de timmar per år då effektläget är akut i nätområdet. Behovet av eleffekt kan alltså delvis mötas av kraftvärmeverk inom Stockholm. Avtalet är giltigt i 12 år och syftar till att täcka effektbehovet fram till att inmatningskapaciteten till Stockholm är utbyggd. Parallellt deltar staden, Ellevio och andra elnätsägare i sthlmflex, en flexibilitetsmarknad som syftar till att jämna ut effekttopparna under de så kallade höglastmånaderna då elanvändningen är som högst.

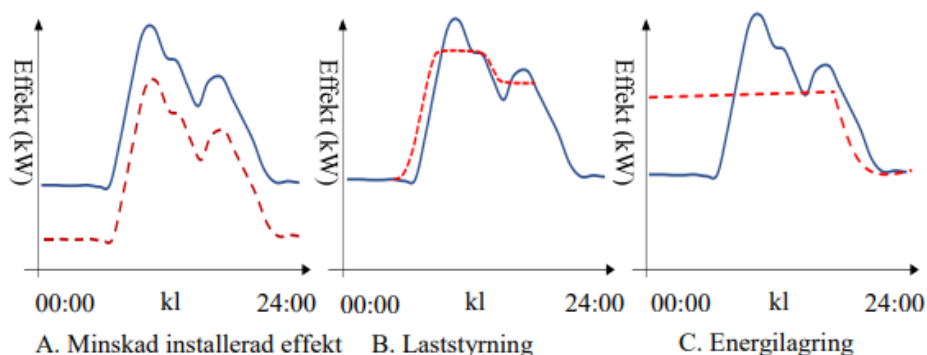
Som en del i mer långsiktiga lösningar har Svenska kraftnät påbörjat utbyggnad av inmatningskapaciteten till Stockholmsregionen inom ramen för projektet Stockholms Ström. Staden är medfinansiär till Stockholms Ström och har i och med det tagit ett stort ansvar för att säkerställa elförsörjningen inte bara till staden, utan till hela regionen. Stockholms Ström består av ett femtiotal anläggningsprojekt som beräknas vara färdigställda år 2030 vilket innebär att Stockholmregionens kapacitetsbrist då ska vara avhjälpt. Nya scenarier visar dock på att det efter 2030 kan krävas ytterligare förstärkningar i stamnätet.

“Staden är medfinansiär till Stockholms ström som är en långsiktig lösning för att öka inmatningskapaciteten till hela Stockholmsregionen.”

Figur 5. Planerat stamnät i Stockholmsregionen. Källa: Svenska kraftnät.

Även om den regionala kapacitetsbristen på sikt avhjälpas så kan det fortfarande uppstå kapacitetsbrister i region- och lokalnät, om befintlig infrastruktur inte kan svara upp mot det ökade effektbehovet i staden. För att undvika kapacitetsbrist behöver elnätet nyttjas smartare genom att användningen jämnas ut över dygnet och året samtidigt som mer infrastruktur byggs och befintliga ledningar och anläggningar rustas upp för att skapa ett tillförlitligt och robust elnät.

Figur 6. Metoder för effekthantering. Strategi A visar typfall vid energieffektivisering, B visar förflyttning av elbehov i tid genom smart styrning och C visar nyttjande av energilagring för att flytta elbehovet i tid. Eleffektuttag innan (blå heldragen) och efter (röd streckad) åtgärd. Lastkurvorna är exempel. Källa: CIT Energy Management AB.

Olika typer av bristsituationer

Elbrist

Elbrist, eller elenergibrist, är något som uppkommer då produktionen av el understiger konsumtionen under ett helt år. Sverige är nettoexportör av el, vilket innebär att vår årliga produktion av el överstiger vår konsumtion. Med andra ord exporterar Sverige mer el än vad som importeras under ett år, och sannolikheten för att elbrist skulle uppstå i Sverige i närtid är därmed relativt låg.

Effektbrist

Brist på eleffekt innebär att produktionen eller importen av el vid en given tidpunkt inte är tillräcklig för att möta behovet. Risken för effektbrist ökar i takt med avvecklingen av planerbar elförsörjning (som kärnkraft). Problematiken kan avhjälpas tillfälligt genom insatser som minskar konsumtionen, exempelvis bortkoppling av last eller batterier som förflyttar lasten över tid.

Kapacitetsbrist

Brist på kapacitet handlar om fysiska begränsningar i elnätet, där elnätet kan liknas vid en flaskhals. Det finns i dessa fall tillräckligt med el att föra över till exempelvis Stockholms stad, men då elnätet inte är tillräckligt dimensionerat är det bara en begränsad effekt som driftsäkert kan tillföras staden. Elnätets kapacitetsbrist kan därför medföra att vissa områden inte kan exploateras för fastigheter eller verksamheter i den utsträckning som önskas, med efterföljande samhällsekonomiska effekter.

Tabell 1. Tabellen beskriver skillnaden på olika typer av bristsituationer i elnätet.

Infrastrukturutbyggnad

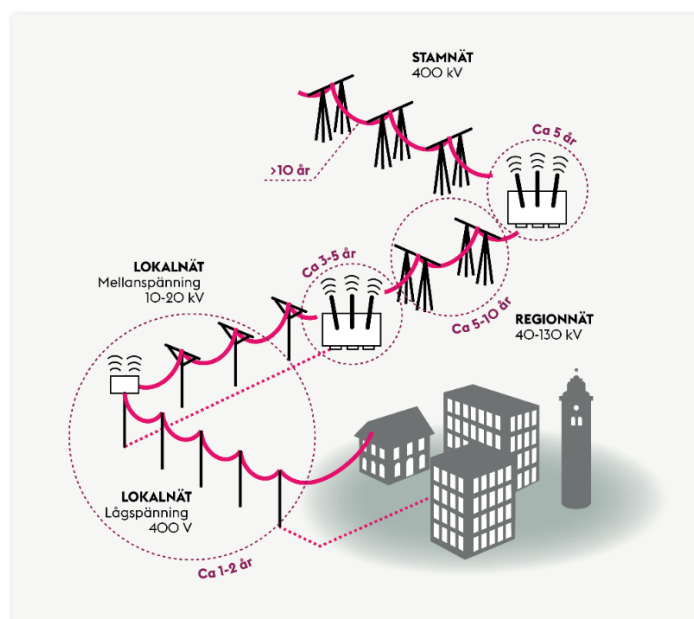
Att bygga ny elinfrastruktur är både tids- och utrymmeskrävande. Konkurrensen om marken är hög när många intressen ska omhändertas i en allt tätare stad. Elnätet består av många olika anläggningar som alla har olika förutsättningar och markanspråk, allt från höga stamnätsledningar och stora ställverk till mindre nätstationer och ledningar under gatan. Därtill kommer annan försörjningsinfrastruktur som fjärrvärmeledningar, pumpstationer och gasledningar. På grund av behov av informationssäkerhet är det svårt att erhålla en helhetsbild av den

underjordiska infrastrukturen, såväl befintlig som planerad. Detta är en stor utmaning för staden eftersom denna infrastruktur har stor påverkan på stadsutvecklingspotentialen. Till skillnad från enskilda stationer har ledningar, både i mark och i luft, i regel en större omgivningspåverkan då de sträcker över ett större område. Processen skiljer sig också genom att ledningar inte kan hanteras i enskilda detaljplaner utan kräver en bredare samordning.

“Ellevio uppskattar att 5–6 nya fördelningsstationer kommer att behöva byggas”

I takt med att elbehovet ökar kommer elinfrastrukturens markanspråk för nya ledningar och anläggningar också att öka. Ellevio uppskattar att 15 av deras befintliga transformatorstationer kommer behöva förstärkas inom 10 år, samt att 5–6 nya stationer kommer att behöva byggas. En ny fördelningsstation behöver utöver den byggda ytan för stationen även plats för kabelvägar in och ut ur stationen. Samtidigt kommer ett 10-tal nya ledningsdragningar behövas. Även Svenska Kraftnätets transmissionsnät byggs ut och förstärks genom flera projekt i staden.

Utbyggnad av elinfrastruktur är förknippad med långa ledtider på grund av de många tillståndsprocesser och målkonflikter som i regel behöver hanteras. Ledtiderna är generellt sett längre ju högre upp i elnätssystemet det gäller, se figur 7. På grund av elnätsägarnas marknadsmonopol får de inte spekulera i var effektbehov kommer att uppstå då detta kan medföra onödiga investeringar som påverkar elnätspriset. Det är därför viktigt att elnätsägarna och staden har en samsyn på hur och var staden kommer att växa samt samverkar kring utbyggnad av elinfrastrukturen på regional nivå. På så sätt kan nätägarna ta fram tillförlitliga prognoser av framtida effektbehov och på så sätt ge möjlighet till proaktiv planering av framtida utbyggnader av nätet.

Figur 7. Elnätets uppbyggnad och ungefärliga ledtider för utbyggnad av systemets olika delar.

Elnätets tre olika nivåer

- **Stamnätet/transmissionsnätet**

Stamnätet, eller transmissionsnätet som det också kallas, är det största nätet som transporterar stora mängder el över långa sträckor. Detta nät sträcker sig genom hela Sverige och kan liknas vid transportsystemets motorvägar. Nätet har en spänningsnivå om 220–400 kV. Stamnätet inkluderar även ett flertal ledningar som sammankopplar det svenska elnätet med andra länder. Svenska kraftnät ansvarar för och äger stamnätet.

- **Regionnäten**

Regionnäten är de nät som är uppförda för att transportera el från stamnätet till lokalnäten över medellånga sträckor. Det finns flera regionnät runt om i Sverige, och de kan även ta emot el från regionala elproducenter (såsom vind- eller vattenkraft) samt leverera el till större användare (som industrier). Näten har en spänningsnivå på 40–130 kV och kan liknas vid transportsystemets landsvägar. Fem företag har ansvar för de olika regionnäten i Sverige: Ellevio, E.ON, Jämtkraft, Skellefteå Kraft och Vattenfall. I Stockholms stad är det Ellevio som är ansvarig regionnätsägare.

- **Lokalnäten**

Lokalnäten är de nät som transporterar el från regionnäten ut till hushåll och andra slutanvändare. Det är även dessa nät som småskalig lokal produktion av el (från exempelvis solcellsanläggningar på byggnader) matas in på. Egentligen består lokalnätet av två undertyper av nät: mellanspänningsnät och lågspänningsnät. Lokalnätet kan liknas vid transportsystemets stads- och villagator och har en spänningsnivå på 0,4–20 kV. De olika lokalnäten i Sverige ägs av cirka 170 elnätbolag, där Ellevio äger lokalnätet i Stockholms stad.

Teknikutveckling och regelverk

Pågående teknisk utveckling och föränderliga regelverk utgör utmaningar för den långsiktiga energiplaneringen. Nya energilagringssystem, tekniska innovationer och smarta tjänster introduceras regelbundet samtidigt som regelverk, subventioner och skattesystem påverkar förutsättningarna för olika energislag och tekniker. Den snabba utvecklingen gör att det kan vara svårt att förutse vilka teknologier som kommer vara mest effektiva och ekonomiska på lång sikt.

Till exempel är biobränslenas roll i framtidens energisystem osäker, men till 2030 kan användningen förväntas se ut ungefär som idag.

Förbränning av hushållsavfall med energiåtervinning kommer även framöver att vara viktigt, men på sikt finns osäkerheter kopplat till kostnadsökningar och regleringar på EU-nivå. I Stockholm är busstrafiken idag en stor användare av biogas, men Trafikförvaltningen bedömer att hela fordonsflottan om 2 200 bussar har ställt om till el år 2035. Hållbart producerade biobränslen är en efterfrågad men starkt begränsad resurs ur ett globalt perspektiv. Biobränslen som inte används inom industrin eller till vägtransporter kan ersätta fossila bränslen inom andra sektorer som för närvarande är svåra att elektrifiera, exempelvis luft- och sjöfart. Vätgas kan på sikt spela en central roll i framtidens energisystem, både som medel för energilagring och som fossilfritt bränsle. I Sverige har vätgasens roll varit relativt begränsad men i takt med att EU valt att investera stort i vätgas ökar intresset också i Sverige.

Energilagring är en teknik som utvecklas snabbt och som har potential att påverka framtidens energisystem i grunden. Energilagring kan ske på många olika sätt och i alla olika skalor, från storskaligt till småskaligt. Batterier kan till exempel användas både storskaligt för att till exempel balansera inmatningen av el från vindkraftparker, och småskaligt i enskilda hushåll för att styra effektuttaget från egna solceller. Säsongslagring av el är idag sällan ekonomiskt försvarbart, men kan göras med hjälp av exempelvis vätgas, tryckluft och pumpvattenkraft.

Flexibilitet och anpassningsförmåga är avgörande för att kunna navigera i denna dynamiska utvecklingsmiljö. Långsiktig planering kräver beredskap att anpassa sig till nya tekniska framsteg och förändrade regelverk. Utmaningen för staden, och andra aktörer inom energisektorn, ligger i att balansera långsiktig strategisk planering med den snabba förändring som präglar energilandskapet. Genom att vara medveten om dessa utmaningar och hålla sig informerad om de senaste trenderna och regelverksändringarna kan staden bättre förbereda sig för att möta framtidens utmaningar och säkerställa en hållbar energiförsörjning.

“ Vätgas och energilagring kan påverka framtidens energisystem i grunden. ”

Småskalighet och storskalighet

Både storskaliga och småskaliga system har sin plats i stadens tekniska infrastruktur. Idag är småskalig energiproduktion och lagring både tekniskt och ekonomiskt gångbart, vilket har lett till att självförsörjning av energi och lokala kretsloppslösningar blir allt vanligare. Hit hör begreppet ”prosumenter” som beskriver företeelsen med konsumenter som samtidigt är producenter. I stadsutveckling generellt är det vanligt att undersöka möjligheten för att skapa energipositiva stadsdelar med lokala, småskaliga energisystem som bygger på egen produktion, lagring och delning av energi. På en systemnivå kan denna trend innebära både möjligheter och utmaningar. Möjligheterna består i en ökad försörjningstrygghet, resiliens och robusthet mot oplanerade avbrott. Utmaningar finns kopplat till hur småskaliga och lokala energisystem kan anpassas och integreras till de större centraliserade systemen så att suboptimerade lösningar undviks. Utvecklingen bör därför sättas i ett systemperspektiv då det som kan vara fördelaktigt i ett mindre område kan vara ofördelaktigt i ett vidare perspektiv. En fullständig omställning mot självförsörjande energisystem är inte sannolik, då vissa storskaliga system, som fjärrvärmen, har stora nyttor vad gäller bland annat klimat och resurseffektivitet.

Transportsektorns effektbehov

Elektrifieringen av transportsektorn sker i en snabb takt och är den enskilt största orsaken till stadens ökande effektbehov. Elektrifieringen är en del i att nå stadens mål om att utsläppen från transportsektorn i Stockholms geografiska område ska minska med 80 procent till 2030 (jämfört med 2010). Bland nybilsförsäljningen i Stockholms län uppgick andelen elfordon till 40 procent år 2020, 53 procent år 2021 och 59 % år 2022.¹ Inom de närmaste 10 åren förväntas en majoritet av personbilarna som rullar i Stockholm vara eldrivna. Även tyngre fordon som bussar och lastbilar elektrifieras i snabb takt. För fartyg är det i första hand de mindre fartygen och fartyg på kortare rutter kommer kunna elektrifieras.

Mängden el som krävs för att elektrifiera fordonsflottan i sig är inte problematisk. Det som kan utgöra en utmaning är kapaciteten att leverera tillräckligt med effekt när nätet redan är ansträngt eller när alla elfordon skulle behöva ladda samtidigt. Fordonsladdning, särskilt snabbladdning, kräver till skillnad från mycket annan elanvändning att stora mängder el kan levereras på kort tid. En laddstation med 6–7 snabbladdare innebär ett effektbehov motsvarande cirka 700 lägenheter eller 200 villor.

¹ ”Andel miljöbilar i nybilsförsäljningen”, Stockholms stads hemsida miljöbarometern, hämtad 2024-01-23.

“Inom de närmaste 10 åren förväntas en majoritet av personbilarna som rullar i Stockholm vara eldrivna.”

Figur 8. Illustrationen sätter snabbladdningens effektbehov i relation till antal lägenheter och villor. En laddstation med 6-7 snabbladdare motsvarar ur effektperspektiv ett bostadsområde med 700 lägenheter eller 200 villor.

Var laddningen sker har betydelse eftersom det kan finnas otillräcklig kapacitet i elnätet lokalt, alternativt att snabbladdare skapar behov hög effekt i elnätet för årets alla timmar även om laddningen bara sker ett begränsat antal timmar. Hur laddningen sker har betydelse eftersom det är skillnad på snabbladdning med full effekt under kort tid och laddning vid hemmet med låg effekt under längre tid. När laddning sker spelar också roll, att ladda fordon på nätterna när de står parkerade är både praktiskt och energismart eftersom övrig elanvändning är låg under nattetid.

Fokusområden och strategier

Stadens strategier för att möta energiomställningens utmaningar har samlats i fyra fokusområden som visar vägen mot en trygg el- och effektförsörjning 2030.

Samverkan och samordning

- Upprätta en förvaltningsövergripande samordning och behovskartläggning
- Utveckla arbetsmetoder och samarbetsytor för en säker data- och informationsdelning
- Verka för ökad regional samverkan kring energifrågorna

Fysisk planering

- Integrera energiperspektiv i den fysiska planeringen
- Öka kunskapen om tekniska anläggningar i den fysiska planeringen
- Utred möjligheterna att investera i ledningskulvertar
- Arbeta aktivt med energirelaterade krav i markanvisningar
- Låt energiomställningen ta sig uttryck i gestaltning och arkitektur
- Planera för ett mer transporteffektivt Stockholm
- Värna infrastrukturen för gasformiga och flytande bränslen

Effektiv energianvändning och lokal produktion

- Energieffektivisera stadens byggnader, verksamheter och processer
- Nyttja värme av låg temperatur mer effektivt
- Främja teknikutveckling och innovation för en smartare energiomställning
- Värna fjärrvärmens och biogasens fortsatta utveckling
- Produktion av solenergi

Laddinfrastruktur och elektrifiering av transporter

- Samordna en strategisk laddinfrastrukturutbyggnad
- Kartlägg behov och förutsättningar för en jämlik utbyggnad av laddinfrastruktur
- Verka för att användningen av befintlig laddinfrastruktur maximeras
- Upphandla elektrifierade transporter och arbetsmaskiner
- Ta vara på mervärdena med ett elektrifierat transportsystem

Samverkan och samordning

Mycket av den information som krävs för att skapa överblick och förståelse för energisituationen finns hos elnätsägarna och energibolagen. Elnätsbolagen har kunskapen om situationen i olika delar av elnäten på de olika spänningsnivåerna, och vilka åtgärder som behöver vidtas för att avhjälpa eventuella flaskhalsar samt kan bedöma när lösningar kan vara på plats. På motsvarande sätt har fjärrvärmebolagen kunskap om distributionssystemen för fjärrvärme och fjärrkyla. Staden å sin sida har kunskapen om sina stadsbyggnads- och andra expansionsplaner, samtidigt som grannkommuner och regionala aktörer kan komplettera med sina perspektiv. Samverkan mellan staden, nätägare, energibolag, grannkommuner och regionala aktörer är avgörande för att utmaningarna med energiförsörjningen ska kunna mötas med helhetssyn och framförhållning.

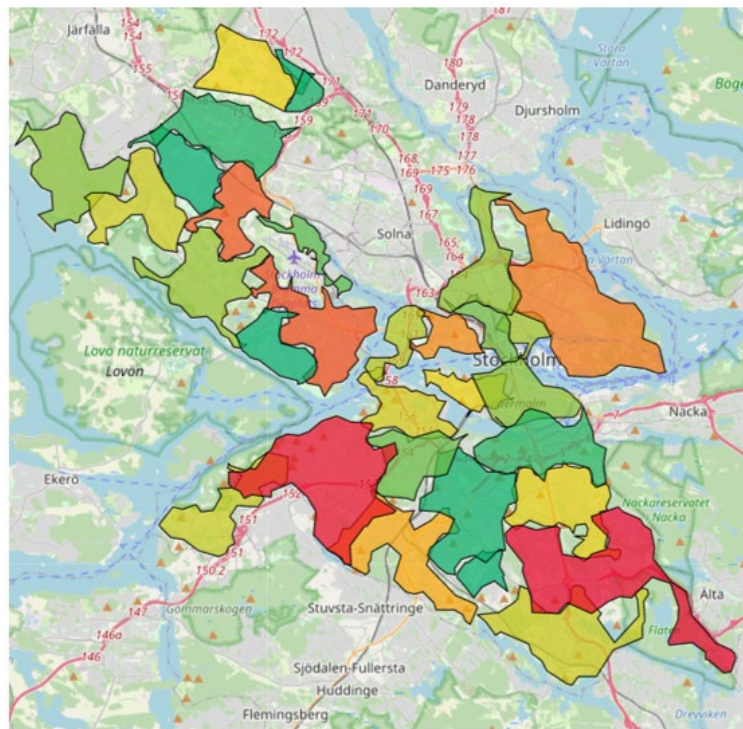
Staden har idag ingen samordnad, kontinuerlig samverkan med nät- och energibolag med syfte att säkerställa stadens långsiktiga energibehov. Dialog förekommer i enskilda projekt och processer, vid till exempel detaljplanearbete, ledningsärenden eller inom Elektrifieringspakten. Denna dialog sker antingen för sent eller saknar nödvändigt helhetsperspektiv. Det finns ett mötesforum med tillhörande GIS-plattform (GSP, Gemensam samordnad projektplanering) som samlar stadens olika förvaltningar och alla ledningsägare för informationsutbyte om planerade projekt. Syftet är idag främst att samordna samförläggning och undvika onödiga gatuarbeten, men potential finns att utveckla denna plattform till att också hantera mer strategiska underlag och långsiktig energiplanering.

Nätutvecklingsplaner

År 2020 tillkom EU:s elmarknadsdirektiv som gör alla elnätsägare skyldiga att ta fram en så kallad nätutvecklingsplan. Syftet med nätutvecklingsplanen är att skapa transparens vad gäller bland annat planerade investeringar i den distributionsinfrastruktur som krävs för att ansluta ny produktionskapacitet och nya förbrukare inklusive laddningsstationer för elfordon. Nätutvecklingsplanen ska samrådats med berörda kommuner och har på så sätt goda förutsättningar att bli en central del av stadens och nätägarnas gemensamma energiplanering. Ellevio i Stockholm arbetar just nu med att ta fram sin första nätutvecklingsplan.

Upprätta en förvaltningsövergripande samordning och behovskartläggning

Staden bör ta fram ett samlat planeringsunderlag som beskriver stadens framtida energibehov utifrån pågående och framtida stadsutveckling, infrastrukturprojekt, laddinfrastruktur, företagsetableringar med mera. Genom en samlad behovskartläggning ger staden nätägare och energibolag bättre förutsättningar för sin investerings- och åtgärdsplanering som i sin tur kan komma staden till del. Ett sådant informationsutbyte är avgörande för att energiförsörjningsfrågor ska bli en del av den strategiska planeringen och för att undvika målkonflikter i senare skeden av samhällsbyggnadsprocessen. Staden bör upprätta en förvaltningsövergripande samordning med tekniska förvaltningar och kommunala bolag som ser till att ett samlat planeringsunderlag tas fram, hålls uppdaterat och delas med samverkande nät- och energibolag.

Figur 9. Exempel på anpassat planeringsunderlag från Ellevio. Kartan visar potentiella framtida kapacitetsbegränsningar i elnätet i ett 2030-perspektiv, där röd färg indikerar låg marginal medan grön indikerar god marginal. Underlaget ger en tidig indikation på områdesnivå på var ny infrastruktur kan behöva tillkomma – ett viktigt underlag för stadens strategiska planering.

Utveckla arbetsmetoder och samarbetsytor för en säker data- och informationsdelning

Information om energisystemets uppbyggnad, planerade investeringar och långsiktig stadsutvecklingspotential kan utgöra skyddsvärda uppgifter och det behöver därför finnas tillförlitliga former för informationsutbyte. Nätägare och energibolag har idag av informationssäkerhetsskäl svårt att dela med sig av planeringsunderlag som till exempel behovsprognoser, kapacitetskartläggningar eller geografiska data över befintliga och planerade infrastrukturprojekt. Att etablera samarbetsytor, rutiner och

avtal som i största möjliga utsträckning möjliggör att denna typ av information omhändertas på ett ändamålsenligt och säkert sätt är helt nödvändigt för att en gemensam energiplanering mellan stad, nätägare och energibolag ska komma till stånd.

Verka för ökad regional samverkan kring energifrågorna

Energiomställningen och flera av dess utmaningar är i mångt och mycket en regional angelägenhet. Kapacitetsbristen är regional och utbyggnaden av såväl energisystem som transport- och laddinfrastruktursystem kräver ett regionalt perspektiv. Staden bör verka för att fördjupa samarbetet med regionen och angränsande kommuner vad gäller energiförsörjningsfrågor. Regionalt elförsörjningsforum Stockholms län (REST), som leds av Region Stockholm och Länsstyrelsen i Stockholms län, bildades 2023 för att möta utmaningarna angående länets långsiktiga elförsörjning. Nätverket och samlar betydande regionala och nationella energiaktörer i länet. En del i nätverkets beslutade inriktning är att jobba med kommun- och aktörsdialoger där REST är ett faciliterande forum.

Staden bör också verka för att regionala aktörer som Region Stockholm och Länsstyrelsen i Stockholms län tar fram planeringsunderlag som kan ligga till grund för den kommunala planeringen. Det kan handla om kartläggningar av effektbehovet och kapacitetssituationen i olika delar av länet, eller regionala kartläggningar över gods- och transportsystemets energiförsörjning.

Fysisk planering

Energiomställningen är i högsta grad en fysisk omställning som på olika sätt behöver få plats och ta sig uttryck i staden, både i befintlig miljö och i områden som planeras. Det kan handla om ledningar, stationsbyggnader, laddstolpar och energianläggningar på byggnader. För att fysiska utrymmen ska kunna tillgodoses och samtidigt bidra till stadens bostads- och stadsutvecklingsmål måste en effektiv markanvändning eftersträvas. Energiförsörjningsperspektivet behöver vara en integrerad del av stadens fysiska planering och stadsutvecklingsarbete.

Integrera energiperspektiv i den fysiska planeringen

Staden behöver vidareutveckla sina arbetssätt för att möjliggöra en sammanhållen process där energiperspektivet integreras i den fysiska planeringen från strategisk till detaljerad nivå. Här har alla parter ett ansvar för samverkan och att denna kommer till stånd även i tidiga planeringsskeden. Tidig dialog och samarbete mellan berörda aktörer, som beskrivet ovan, är den enskilt viktigaste frågan för att energiförsörjningen ska omhändertas i stadens planeringsprocesser. Andra viktiga insatser är kunskapshöjning och processutveckling.

Genom att integrera ett energiperspektiv i den fysiska planeringen kan staden skapa bebyggelsestrukturer som genom läge, form och användning optimerar förutsättningarna för en låg energianvändning och god försörjningsinfrastruktur. Staden har genom planmonopolet ett ansvar att ta hänsyn till utrymmesbehov för infrastruktur i stadsplaneringen och ledningsägarna har ansvar för att anläggningarna är anpassade till den täta stadens förutsättningar. Det finns ett behov av ett helhetsperspektiv på den tekniska infrastrukturplaneringen där förläggningen av el, fjärrvärme, vatten och avlopp planeras i ett tidigt skede för hela områden och stadsdelar. Översikts- och områdesplaneringen kan med samverkan med nät- och energibolag åskådliggöra eventuella flaskhalsar för energiförsörjningen i förhållande till större utpekade verksamhetsområden, bostadsområden och transportinfrastruktur. De kan även identifiera särskilt viktig försörjningsinfrastruktur, både befintlig och planerad, som påverkar förutsättningarna för stadsutveckling i närområdet. På så sätt kan energisystemets markbehov beaktas i tidiga skeden. I detaljplaner ska de tekniska och miljömässiga frågorna beskrivas i planbeskrivningen. Dit hör frågor om sol- och vindförhållanden, uppvärmningssystem och andra energifrågor. Sol- och vindförhållanden påverkar en byggnads energibehov och behöver därför beaktas tidigt i planeringen. Formfaktorer, fönsterplacering, materialval och solskydd är andra exempel som bör beaktas för en energieffektiv planering. Resonemang kring effektbehov kopplat till exempelvis tillkommande bebyggelse och fordonsladdning kan vara en aspekt att utveckla i detaljplaneskedet. Staden har stor rådighet och möjlighet att reglera dessa aspekter i planprocessen. Detaljplanerna bör samtidigt rymma en flexibilitet för att inte omöjliggöra ny teknik och innovation kopplat till energi. För att integrera ett energiperspektiv i planeringen behövs en kunskapshöjning och stödjande planeringsunderlag.

Öka kunskapen om tekniska anläggningar i den fysiska planeringen

Staden behöver som planerare ha kunskap om vilka fysiska utrymmen olika tekniska anläggningar kräver och vilka målkonflikter som finns kopplat till stadens andra intressen. Det kan handla om olika nät och anläggningars dimensioner, lokaliseringsprinciper, skyddsavstånd, tillfartsvägar, parkeringsbehov och andra markanspråk.

Förslag att transmissionsnätet blir riksintresse för totalförsvaret

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har efter uppdrag från regeringen föreslagit att samtliga ledningar och stationer i transmissionsnätet för el med tillhörande stationer ska utgöra områden som är av riksintresse på grund av att de behövs för totalförsvarets anläggningar.

Det är viktigt med tidig dialog med nätägare inför stadsutveckling, i synnerhet vid planering långt från befintliga distributionsnät. Staden kan i samarbete med aktuella nät- och ledningsägare sammanställa ett planeringsunderlag som visar på dessa behov tillsammans med stadens intressen av samlokalisering, multifunktionalitet, gestaltning med mera. Ett sådant underlag kan leda till att staden i rollen som planerare har bättre förutsättningar att beakta målkonflikter kopplat till energiförsörjningens anläggningar.

Utred möjligheterna att investera i ledningskulvertar

Genom att samlokalisera ledningsinfrastruktur i kulvertar tas mindre markyta i anspråk och värdefull stadsutvecklingspotential frigörs. Samtidigt underlättas underhåll och plats kan lämnas för framtida ledningar vilket kan förkorta ledtider då förläggning i befintlig kulvert går avsevärt mycket snabbare än traditionell förläggning i gata. Vinsterna är många både för staden och ledningsägare. Utmaningarna handlar främst om vem som ska bära kostnaderna för kulverten samt om det finns potentiella risker kopplat till samförläggning av olika typer av ledningar och rör. Staden har ingen rådighet över ledningsägarnas investeringar men bör utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv utreda under vilka omständigheter det kan vara lönsamt att investera i, eller på annat sätt verka för, ledningskulvertar.

Arbeta aktivt med energirelaterade krav i markanvisningar

I Boverkets byggregler finns krav på energihushållning, det vill säga högsta tillåtna energianvändning. Staden ställer genom markanvisningsavtal krav för byggnader som ska uppföras på stadens mark. Det finns vissa utmaningar med att ställa energihushållningskrav i markanvisningsskedet. Dels riskerar de krav som ställs vara föråldrade vid genomförandet, till följd av långa ledtider från markanvisning till dess att byggnaden uppförs. Dels kan det vara svårt att följa upp kraven eftersom det ställer höga krav på enhetliga datainlämningar och uppföljningsmetoder. Dessutom har staden begränsade möjligheter att ge påföljder om kraven inte uppfylls. Men en tydlig och välavvägd kravbild skickar viktiga signaler om vad staden förväntar sig av byggaktörer som vill bygga på stadens mark. Staden bör därför som markägare arbeta aktivt med energirelaterade krav i markanvisningar. Kraven bör vara teknikneutrala för att kunna hålla höjd för innovation och utveckling. Förutom energihushållning bör krav ställas på samordning av energisystem. Genom dialoger med byggaktörer och energibolag kan staden utforma krav som är både genomförbara och verkningsfulla.

Låt energiomställningen ta sig uttryck i gestaltning och arkitektur

Energiomställningen skapar nya förutsättningar för stadens arkitektur, både vad gäller byggnader och stadens gaturum. Högre krav på energieffektivitet och lokal energiproduktion påverkar dessutom byggnaders utformning. Att låta energifrågorna vara en av de

utgångspunkter som beaktas när staden gestaltas är ett viktigt steg i omställningen. Solceller på tak och fasader kommer bli allt vanligare och det är viktigt att staden har tydliga riktlinjer som möjliggör energiproduktion samtidigt som kulturmiljön och andra arkitektoniska värden beaktas utifrån kraven i plan- och bygglagen. Ett annat exempel är solavskärmning som i samband med ökande temperaturer och värmeböljor kan komma att få en betydande roll för att bostäder ska kunna hålla en god inomhusmiljö och klara av högre komfortkrav utan att behöva tillföra energikrävande kyla. Att låta energiomställningen ta sig uttryck i stadens gestaltning och arkitektur medför också viktiga signalvärden. Därför behövs exempel på projekt som håller hög arkitektonisk kvalitet och kan tjäna som goda exempel.

Nätstationer och andra fristående tekniska anläggningar bör utformas så att de inordnar sig i omgivningen och bidrar till stadsmiljön. Multifunktionalitet bör alltid eftersträvas om möjligt, till exempel genom sittplatser längs väggarna. Här kan staden som påverkare och markägare ställa krav och vara tydliga i sin kommunikation med nätägare och andra energiaktörer.

Planera för ett mer transporteffektivt Stockholm

Genom att minska mängden transporter i staden minskar även energibehovet. Staden kan genom stads- och trafikplanprocessen verka för att energiintensiva trafikslag som personbil och lastbil minskar till fördel för gång, cykel och kollektivtrafik utan att tillgängligheten försämras. Det kräver planering för en kollektivtrafikhärlig, funktionsblandad och integrerad stad med utveckling av lokala centrum och tvärförbindelser, där delad mobilitet och mikromobilitet främjas. Framtida energibehov från transportsektorn, kostnader för laddinfrastruktur och behov av parkering minskar i takt med att yteffektiva transportmedel ökar. I bland annat stadens översiktsplan och framkomlighetsstrategi finns fördjupade strategier för hur transporteffektivitet kan uppnås.

Värna infrastrukturen för gasformiga och flytande bränslen

Befintliga drivmedelstationer kan komma att få en ny viktig roll som fossilfria tank- och laddstationer i energiomställningen, då de är strategiskt lokaliserade i trafiksystemet och är ändamålsenligt utformade med vändplan och andra ytor. Om vätgas eller andra flytande/gasformiga bränslen får ett större genomslag på marknaden framöver kommer behovet av tankstationer att kvarstå. Staden bör därför i sin roll som planerare värna den befintliga infrastrukturen och ta fram en plan för hur befintliga drivmedelstationer ska hanteras i stadsutvecklingen. Även rekommenderade transportleder för farligt gods kan hanteras i en sådan plan.

Effektiv energianvändning och lokal produktion

En effektivare och minskad energianvändning är en förutsättning för att staden ska nå klimat- och energimålen och skapa ett hållbart energisystem. Det handlar inte bara om att minska utsläpp utan även om resurshushållning. Energieffektivisering kan uppnås genom tekniska åtgärder och genom beteendeförändringar. Det kan till exempel handla om att möjliggöra en smartare styrning av energianvändningen, energilagring, att bygga mer energieffektiva hus eller att skapa en mer transporteffektiv stad. Det handlar även om att använda rätt energibärare (el, fjärrvärme, vätgas, biogas etc.) till rätt ändamål då energibärarna har olika egenskaper.

Staden gör redan mycket för att stödja en flexibel energianvändning. Bland annat bedriver staden genom sitt energicentrum och energirådgivningen informationsinsatser till privata fastighetsägare om energieffektivisering. Staden bedriver också tillsyn av energianläggningar och byggnader. Stadens fastighetsägande och anläggningsägande bolag och förvaltningar har tydliga uppdrag att intensifiera arbetet med energieffektiviserande åtgärder och att öka solenergiproduktionen. Staden har också engagerat sig i skapandet av flexibilitetsmarknaden sthlmflex, som syftar till att frigöra tillgänglig effekt och skapa ett mer stabilt elsystem genom att organisationer mot ekonomisk kompensering avstår att använda el när effektbehovet är som störst, oftast under de kallaste timmarna på året.

Energieffektivisera stadens byggnader, verksamheter och processer

Att minska energianvändningen i stadens byggnadsbestånd är en viktig och långsiktig åtgärd. Förutom själva energibesparingen är energieffektivisering ofta ekonomiskt lönsamt. För stadens egna byggnader har staden rådighet. Staden kan vara en föregångare genom att pröva nya metoder och tekniker för energieffektivisering och kan inspirera privata fastighetsägare. Vid energieffektiviseringsinsatser kan det behövas särskild hänsyn så att verksamhetskrav och förbudet i plan- och bygglagen mot förvanskning i bygglov efterlevs.

Energieffektiviseringsåtgärder kan, utöver i byggnader, också vidtas i verksamheter och processer som drivs av stadens förvaltningar och bolag. I synnerhet inom industriprocesser, så som i reningsverken, går det att arbeta aktivt med processoptimeringar och processutformningar som främjar en lägre energianvändning.

Nyttja värme av låg temperatur mer effektivt

Runt om i samhället uppkommer restvärme från olika processer. Det handlar bland annat om energi från avloppsrening och avfallsförbränning och värme från olika typer av kylprocesser. En framtida restvärmekälla i Stockholm är den värme som kommer att genereras i de anläggningar för koldioxidavskiljning som planeras att byggas. En del i att uppnå ett resurs- och energieffektivt energisystem är att använda lågvärdiga och sekundära energiflöden, så kallad restenergi, helst framför användning av högvärdiga och primära energiflöden som tillförs aktivt som el och bränslen.

Genom att utnyttja restvärme i ett integrerat värmesystem kan energibesparingar göras samtidigt som elnätskapacitet frigörs. Det förutsätter att bebyggelsen anpassas för att kunna ta emot lågtempererad värme från exempelvis fjärrvärmesystemet. Staden bör i sin roll som vägvisare och bolagsägare verka för att överskott av energi, såsom restvärme från byggnader och olika verksamhetsprocesser tas till vara. För att nyttja den lågtempererade värmen behöver frågan lyftas energi- och byggaktörer tidigt i större stadsutvecklingsprojekt.

Stockholm Exergi erbjuder redan idag datahallar, livsmedelsbutiker och andra verksamheter att sälja sin överskottsvärme genom så kallad ”öppen fjärrvärme”. På så sätt skapas incitament för att sluta kretslopp och nyttja tillgänglig energi mer effektivt. Här har staden som bolagsägare och påverkare ett ansvar att medvetandegöra dessa möjligheter och ge information till verksamheter som finns eller vill etablera sig i stadens geografiska område.

Främja teknikutveckling och innovation för en smartare energiomställning

Teknikutveckling och innovation är en central del av energiomställningen och elektrifieringen av transportsektorn. Staden kan som vägvisare, upphandlare och bolagsägare utforska och investera i flexibilitetstjänster så som lagring, smart styrning och effekthandel i syfte att både minska eleffektbehovet och öka flexibilitetspotentialen i staden. Kopplat till elektrifieringen av transportsektorn kan staden främja nya typer av laddning, batterilösningar och digitala stödsystem.

I stadsutvecklingen kan staden som planerare och markägare ställa krav och skapa förutsättningar för nya tekniker och innovationer så som lokala energilösningar och lagringsmetoder. Här spelar områden som Norra Djurgårdsstaden, Kista och Hammarby Sjöstad en viktig roll som testbäddar och föregångare men det kan också röra sig om andra platser

med relevanta förutsättningar för test av innovativa lösningar. Innovationsarbete och samverkan med näringsliv och akademi är en nyckel till framgång för allt utvecklingsarbete, då det skapar möjligheter för att testa nya lösningar praktiskt och samtidigt bidra till informationsspridning i en nationell och internationell kontext.

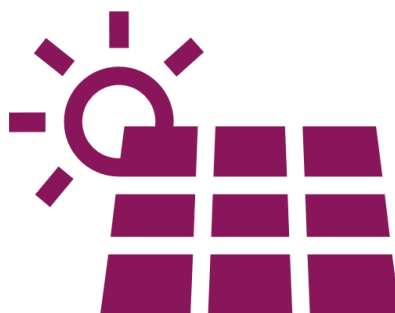
Värna fjärrvärmens och biogasens fortsatta utveckling

Staden bör värna om fjärrvärmens fortsatta utveckling och kan som bolagsägare säkerställa att möjligheterna till lokal tillförsel av reglerbar eleffekt via kraftvärmevärken upprätthålls och utvecklas i syfte att säkerställa stadens behov även vid brister i överföringssystemen till staden. Som planerare kan staden verka för att fjärrvärmens resurser alltid nyttjas på bästa sätt i stadsutvecklingen. Det kan vara som direkt uppvärmning av bostäder, eller som en del av ett lokalt energisystem där fjärrvärme samspelar med andra energislag. Staden kan även som bolagsägare till Stockholm Vatten och Avfall värna om en fortsatt produktion av biogas och se till att den fortsätter att användas lokalt i staden även om dess roll i energisystemet förändras. Stadens utbyggda och välfungerande infrastruktur för gas rymmer redan idag en uppskalningspotential. Gasnätsinfrastrukturen är också viktig att värna ur ett resiliensperspektiv.

Produktion av solenergi

Solelproduktion kan vara ett komplement i arbetet med energieffektivisering där det bedöms som kostnadseffektivt som en åtgärd för att minska andelen köpt energi. Ur ett effekt- och kapacitetsperspektiv spelar solceller inte någon större roll i dagsläget eftersom den mest omfattande effektbristen riskerar att ske tidigt på morgonen eller sent på eftermiddagen under vinterdagar, och vid dessa tillfällen producerar solceller knappt någon el. Förutsättningarna kan dock förändras om energilagring och laststyrning får ett större genomslag på marknaden så att tillgången till solenergi blir mindre väderberoendet och mer planerbar.

Staden har tagit fram vägledningen ”Bygglov för solenergianläggningar” som ger råd och stöd till fastighetsägare som vill installera solceller eller solfångare på en byggnad.

Laddinfrastruktur och elektrifiering av transportsektorn

Elektrifieringen av transportsektorn har en direkt och potentiellt betydande påverkan på elanvändningen och därmed stadens elförsörjning. Fordonsladdning kräver stora mängder el och, beroende på hur den utförs, även eleffekt. Energisystemet, såväl som transportsystemet, kan behöva anpassas för att hantera de nya förutsättningar som elektrifieringen medför. Genom att strategiskt adressera elektrifieringens utmaningar och möjligheter kan staden undanröja hinder för elförsörjningen, samtidigt som både klimat- och stadsbyggnadsmål efterlevs.

Staden arbetar redan aktivt med elektrifieringen av transportsektorn och utbyggnad av laddinfrastruktur. Enligt stadens målsättning ska alla stadens parkeringsplatser i egenägda parkeringsanläggningar vara laddplatser till år 2030. Målet är också att all busstrafik och godstrafik i innerstaden ska vara elektrifierad till 2030. Staden driver också Elektrifieringspakten som är ett samarbete med offentliga och privata aktörer som syftar till att snabba på elektrifieringen av transportsektorn.

Samordna en strategisk laddinfrastrukturutbyggnad

En tillräcklig och ändamålsenlig utbyggnad av laddinfrastruktur behöver ta hänsyn till såväl trafik- som elförsörjningsperspektivet. Staden har i sin planerande roll möjlighet att skapa en översiktlig bild av behoven för laddinfrastrukturutbyggnad och kan tillsammans med nätbolagen på så sätt ta fram en strategisk utbyggnadsplan som går i linje med stadens trafikmål och säkerställer nödvändig mark och effekt. Utöver stadens egna satsningar är det näringslivet som bekostar utbyggnaden av laddinfrastruktur, och målbilden är ett sammanhållet nät även utanför stadens gränser. Staden eller laddoperatörer kan föreslå lämplig placering för utbyggd laddinfrastruktur men det är nätägaren som gör bedömningen om var, och hur mycket, snabbladdning som nätet klarar av. Ett fördjupat samarbete mellan staden, nätbolagen, näringslivet och regionala aktörer är därför nödvändigt. Staden bör som påverkare och planerare samla aktörer både från utbuds- och efterfrågesidan och därigenom skapa en tydligare bild av elektrifieringspotential, laddbehov och möjligheter till samnyttjande.

Kartlägg behov och förutsättningar för en jämlik utbyggnad av laddinfrastruktur

För en jämlik och rättvis energiomställning krävs det att tillgången till laddinfrastruktur är god inom alla delar av staden. Laddinfrastruktur ska primärt byggas på tomtmark till en så låg investeringskostnad som möjligt. Stadens inriktning är att personbilsladdning primärt ska ske vid hemmet, och att tung trafik ska laddas på tomtmark. Publik laddning på gatumark är endast ett komplement för att stödja omställningen för de fordon vars

primära parkeringsplats är på gatan. Staden behöver kartlägga och kontinuerligt justera hur behovet av laddinfrastruktur utvecklas i takt med hur resande och fordonsinnehav förändras och hur detta kopplar an till olika geografier och socioekonomiska förutsättningar. Därigenom kan staden tydliggöra sin viljeinriktning och underlätta dialogen med laddoperatörer och berörda mark- och nätägare. Staden bör även se till att investeringar från privata aktörer på stadens tomtmark, som exempelvis laddstationer, kan främjas och tas tillvara.

Staden, och även andra aktörer, arbetar med informationsinsatser för att underlätta för bostadsrättsföreningar, företag och småhusägare att bygga laddinfrastruktur på tomtmark. Dessa insatser kommer fortsatt vara viktiga för att sänka trösklarna för utbyggnad av laddinfrastruktur.

Verka för att användningen av befintlig laddinfrastruktur maximeras

Laddinfrastrukturens utnyttjande behöver optimeras för att minska investeringsbehov och främja ett effektivt markutnyttjande. Digitalisering, tjänsteutveckling och parkeringsreglering är viktiga medel som staden kan använda för att främja delad mobilitet och optimera användningen av befintlig laddinfrastruktur.

Upphandla en större andel elektrifierade transporter och arbetsmaskiner

Genom att ställa väl avvägda fordonskrav på leverantörer, tjänster, underhåll- och arbetsmaskiner kan staden genom upphandling bidra till ökad elektrifiering och minskade utsläpp. För att kraven i avtalen ska få verkligt genomslag är det viktigt att resurser även läggs på uppföljning. Staden kan även stötta med temporära laddlösningar (batterilager eller via elnät) vid arbetsplatser och andra målpunkter för att underlätta för eldrivna fordon om infrastruktur inte finns på plats.

Ta vara på mervärdena med ett elektrifierat transportsystem

Elektrifieringen av transportsektorn gör inte bara att växthusgasutsläppen minskar utan bidrar även till en bättre luft- och ljudmiljö i staden. Nya möjligheter skapas därigenom för hur vi kan använda våra gator i staden. Exempelvis kan en större del av leveranser och andra gatuarbeten utföras nattetid och därmed fördela transporterna över dygnet och på så sätt bidra till att öka trafiksäkerheten vid tidpunkter då många gående och cyklisterna vistas på gator och torg. Nya tekniska lösningar såsom geofencing, ett slags digitalt staket för fordon i fysisk miljö, eller annan form av dynamisk styrning kan vara viktiga medel för att säkerställa att enbart elektrifierade fordon kan åtnjuta sådana policylättnader.

Genomförande

Energifrågorna är avgörande för att uppnå stadens klimatmål och för att möjliggöra ett Stockholm som kan fortsätta växa. Energistrategin beskriver därför vad staden behöver göra för att säkerställa en långsiktigt hållbar energiförsörjning. Strategins huvudsakliga målgrupp är stadens tekniska förvaltningar och bolag samt externa energiaktörer som verkar i staden men alla stadens nämnder och bolagsstyrelser har ett ansvar för energistrategins genomförande.

Med stöd i strategins fokusområden ska respektive nämnd och bolag ta fram åtgärder som leder verksamheten i rätt riktning samt samverkar kring strategiska utvecklingsfrågor med relevanta aktörer inom och utanför stadens organisation för att säkerställa att staden som helhet når en långsiktigt hållbar energiförsörjning.

Parallellt med energistrategin finns andra styrdokument i staden som behandlar energifrågor, så som miljöprogram och klimathandlingsplan, där mål och mer specificerade aktiviteter definieras. Dessa styrdokument ska tillsammans med energistrategin visa vägen mot en trygg el- och effektförsörjning 2030 och framåt.

Ordlista

Effekt

Effekt beskriver den mängd energi som kan levereras vid en given tidpunkt och mäts i watt (W).

Effektbrist

Effektbrist är en tillfällig brist på el som uppstår om det inte är balans mellan inhemsk produktion/import och användning under något tillfälle.

Elbrist

Elbrist, eller elenergibrist som är ett mer korrekt uttryck, uppstår när elen som produceras i Sverige inte räcker till för att uppfylla behovet av el under ett år.

Elenergi

Elektrisk energi brukar till vardags kallas elenergi och består av laddningar i rörelse. I elsystemet uttrycks den elektriska energin som en funktion av spänning och ström, och den vanliga storheten är wattimmar med lämpligt prefix (t.ex. kWh). Elektrisk energi är en mycket högvärdig energiform som med små förluster kan omvandlas till andra energiformer eller användas till arbete.

Energi- användning

Energianvändning är vardagligt tal för energiförbrukning och anges i använda kilowatt under en angiven tid, exempelvis kWh.

Energibärare

Energibärare är ett ämne eller system som lagrar och/eller transporterar energi, snarare än att vara en energikälla i sig.

Ett exempel på en möjlig energibärare är vätgas. Elektrisk energi från exempelvis ett solkraftverk kan användas för att producera vätgas. Energikällan är solkraft medan vätgasen alltså fungerar som energibärare.

Andra exempel på energibärare kan vara varmvatten i ett fjärrvärmenät, olika köldmedium eller elektricitet.

Energikälla*

Energikälla är i vardagligt tal detsamma som ett bränsle, en energiråvara, en energibärare eller en metod för energiproduktion.

Energilager*

Lagrar energi under en viss tid. Kan vara både i fast form (batteri), flytande form (vatten/snö) och i gasform (vätgas).

Energislag*	Som energislag räknas exempelvis vattenkraft, solkraft, vindkraft, biobränsle, kraftvärme, olja, kärnkraft m.m. Synonym när det gäller elproduktion är kraftslag.
Flaskhals	Lokal begränsning i elnätet som gör det svårare att överföra elproduktion från ett område till ett annat. Kan exempelvis utgöras av otillräckliga ledningar (för låg ledningskapacitet).
Flexibilitet	Flexibilitet i kraftsystemet innebär att produktion och användning kan ändras efter behov eller flyttas över tid för att utjämna effektuttag över kortare tidsperioder. Strategier för att uppnå flexibilitet innefattar flexibel elproduktion, efterfrågeflexibilitet och energilager.
Fördelningsstation	Fördelningsstationen sänker spänningsnivån och möjliggör omkoppling av el från det regionala till det lokala elnätet
Lastbalansering (fordonsladdning)	Lastbalansering gör att elfordonsladdningens påfrestning på elsystemen minskar. Genom smart teknologi lär sig lastbalanseringen hur behoven i fastigheten ser ut och kan prioritera och optimera laddningen utifrån konsumtionsmönster.
Lokalnät	Lokalnätet kan liknas vid elnätets småvägar som transporterar elen den sista biten fram till hushåll och andra slutanvändare på 0,4–20 kV.
Nätkapacitetsbrist	Nätkapacitetsbrist – oftast endast kapacitetsbrist – uppstår då de fysikaliska egenskaperna i elnätet begränsar nätets överföringsförmåga, det vill säga då det blir för "trångt" i elnätet.
Nätstation/Transformatorstation	En transformatorstation är en station i ett eldistributionsnät med en eller flera transformatorer. Den minsta sortens transformatorstation kallas nätstation.
Regionnät	Regionnätet kan liknas vid elnätets landsvägar som transporterar el från stamnätet till lokalnäten över medellånga sträckor på spänningsnivåer om 30–150 kV.
Systemförstärkningar	Systemförstärkningar inkluderar de investeringar som görs i transmissionsnätet för att öka kapaciteten inom ett elområde.
Transmissionsnät/stamnät	Transmissionsnätet, kallas även för stamnätet, kan liknas vid elnätets motorvägar som transporterar stora

Överförings- kapacitet

mängder el långa sträckor på höga spänningsnivåer om 220–400 kV.

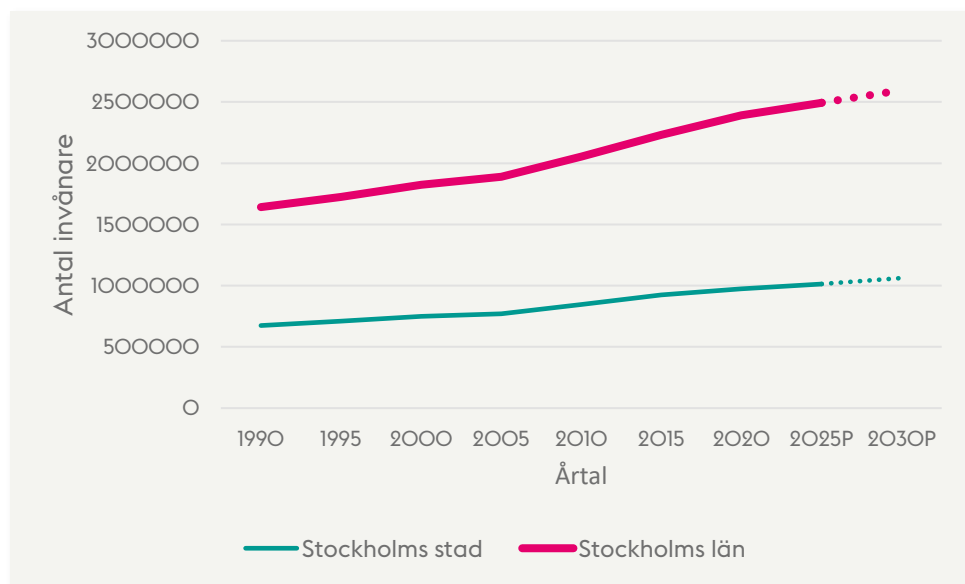
Hur mycket effekt som kan överföras mellan olika delar av elsystemet.

* Begreppen energislag/energikälla/kraftslag saknar skarpa definitioner. I vardagligt tal gör det ingen skillnad. Listan sammanställd av Sweco och Stockholms stad.

Bilaga 1 – Fördjupad nulägesanalys

Nulägesanalysen syftar till att ge en sammanfattad bild av energiläget i Stockholms stad, både som kommun och som geografiskt område. Sammanställningen har använts som underlag till energiplanearbetet för att identifiera sektorer som har stor energianvändning av olika energibärare (bränslen, el, drivmedel etc.), samt ger även en förståelse för fördelningen av fossila och förnybara energilag inom olika branscher.

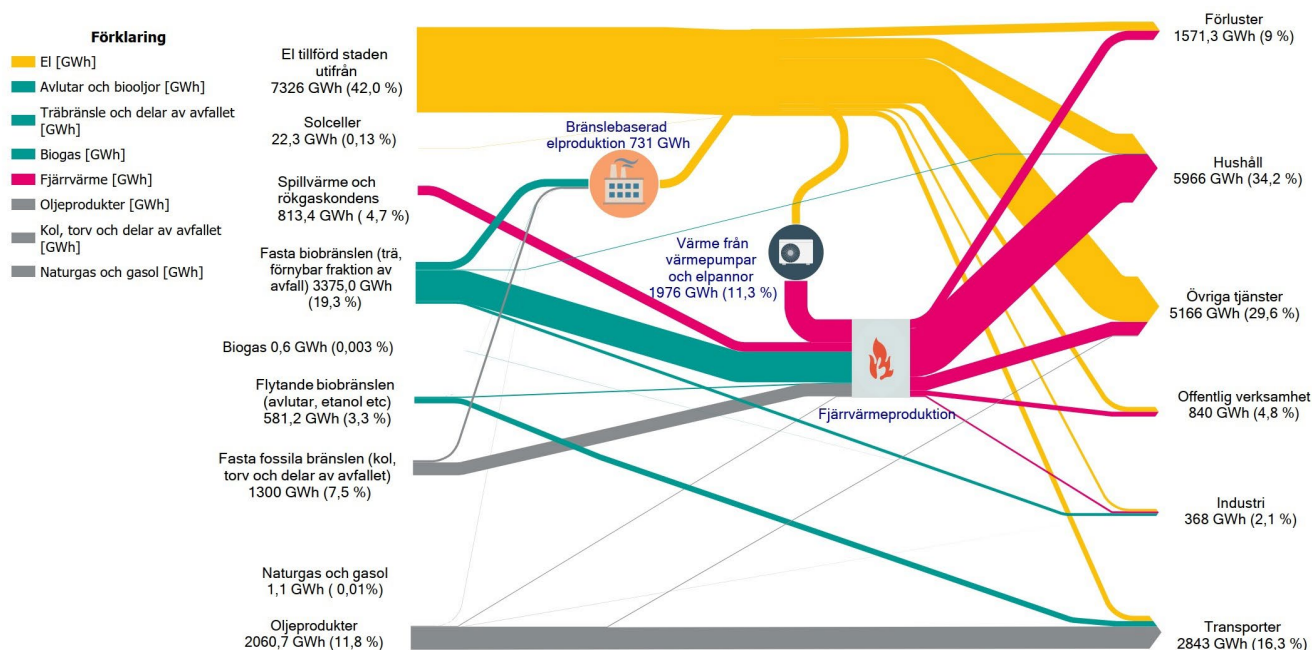
För att ge en heltäckande bild av utvecklingen av energianvändningen över tid är det relevant att även se till befolkningsutvecklingen. Antalet invånare i Stockholms stad har ökat stadigt sedan början av 1990-talet, något som prognostiseras hålla i sig fram till år 2030 både för staden och länet i stort. År 2030 förväntas 25 procent fler invånare bo i staden jämfört med 1990.

Figur 10. Historisk (år 1990–2022) och prognostiserad (år 2021–2030) befolkningsmängd i Stockholms stad och i Stockholms län. Källa: SCB med flera, bearbetat av Sweco.

Energianvändning

Energianvändningen i Stockholms stad år 2020 visualiseras i Figur 11 i form av ett Sankey-diagram, som är ett flödesdiagram där pilarnas storlek representerar de olika energiflödenas storlek. Diagrammet ger en indikativ bild över de större energiflödena i kommunen. Tillförd energi (till vänster) nyttjas i ett antal sektorer (till höger).

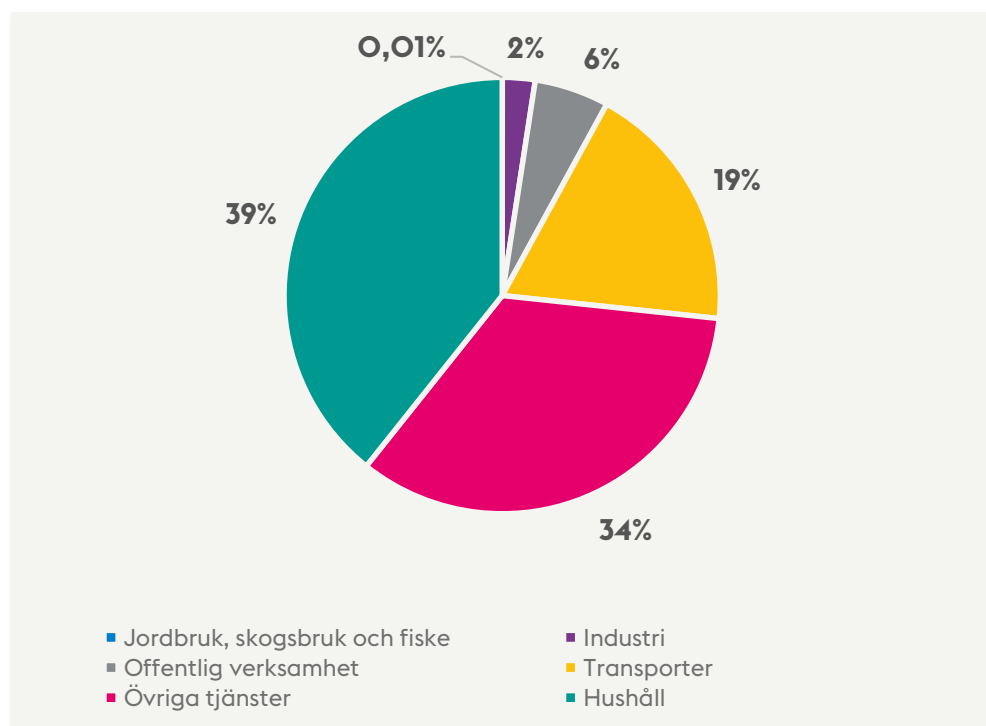
Figur 11. Sankeydiagram över energiflöden i GWh inom Stockholms stads geografiska område år 2020. Notera att värmepumparna omvandlar en enhet el till tre enheter värme. Notera även att majoriteten av kategorin fasta fossila bränslen som går till fjärrvärmens består av plastavfall. SCB:s statistik saknar vissa datapunkter, vilket medför att framtagna energistatistik i nulägesanalysen främst visar på trender och storleksordningar och inte återger en exakt bild av verkligheten. Det gäller bland annat mängden naturgas/biogas som används i staden samt mängden el som produceras från solen. Källa: SCB med flera, bearbetat av Sweco

Den totala energitillförseln till staden uppgår i 17 456 GWh, vilket motsvarar cirka 4,8 procent av hela Sveriges slutanvändning av energi (364,3 TWh år 2020). Försörjningen domineras av el och olika typer av biobränslen vilka nyttjas för att försörja främst hushållen och övriga tjänster (kontorsverksamhet, butiker etc.). Värmepumpar installerade i byggnader runt om i staden särredovisas inte, utan ingår i elanvändningen i främst hushållen och övriga tjänster. Det finns uppskattningsvis cirka 20 000 bergvärmepumpar och troligen lika många luft-luftvärmepumpar i staden idag.

Den fossila energin i länet tillförs bland annat till fjärrvärmeproduktionen i form av den fossila fraktionen i avfall. Störst fossil energimängd används dock inom transportsektorn, vilken till stor del fortfarande är fossilberoende i hela Sverige. Andelen el som används i transportsektorn

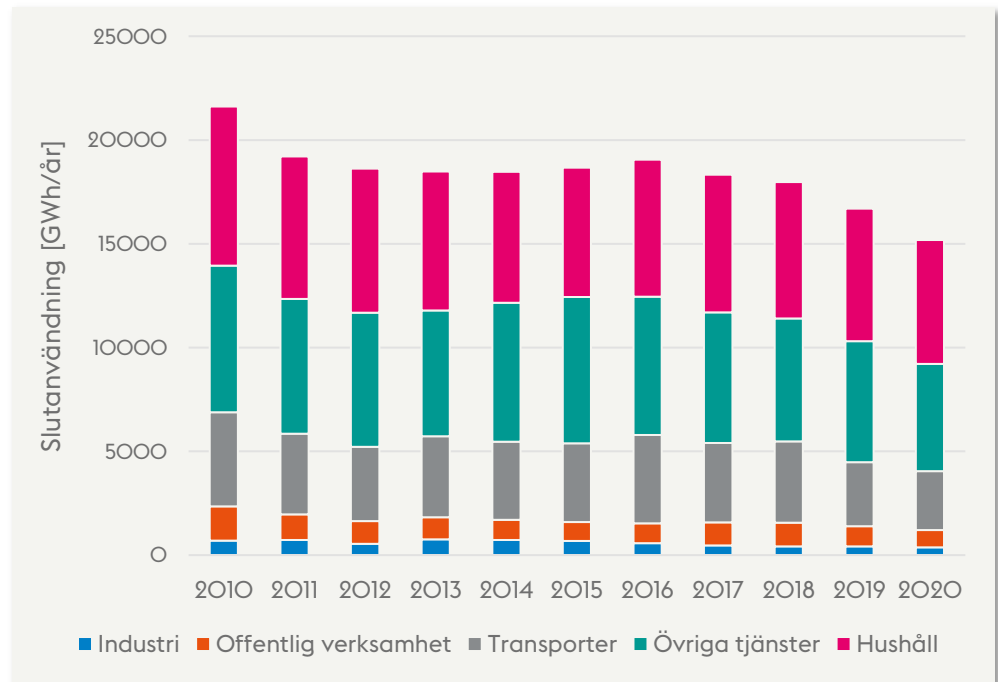
inkluderar både väg- och spårbunden trafik (såsom tunnelbana, tåg etc.). Nästintill all el som används inom kommunens geografiska område importeras från utanför kommunens gränser. Den del av elen som används i kommunen och går till att generera värme i värmepumpar och elpannor i fjärrvärmesystemet uppgår till 4 procent. Värmen räknas som tillförd energi och elen som använd energi.

Den totala energianvändningen exklusive förluster år 2020 fördelar sig procentuellt enligt Figur 12, vilken visar att energin används främst inom hushållen, övriga tjänster och transportsektorn.

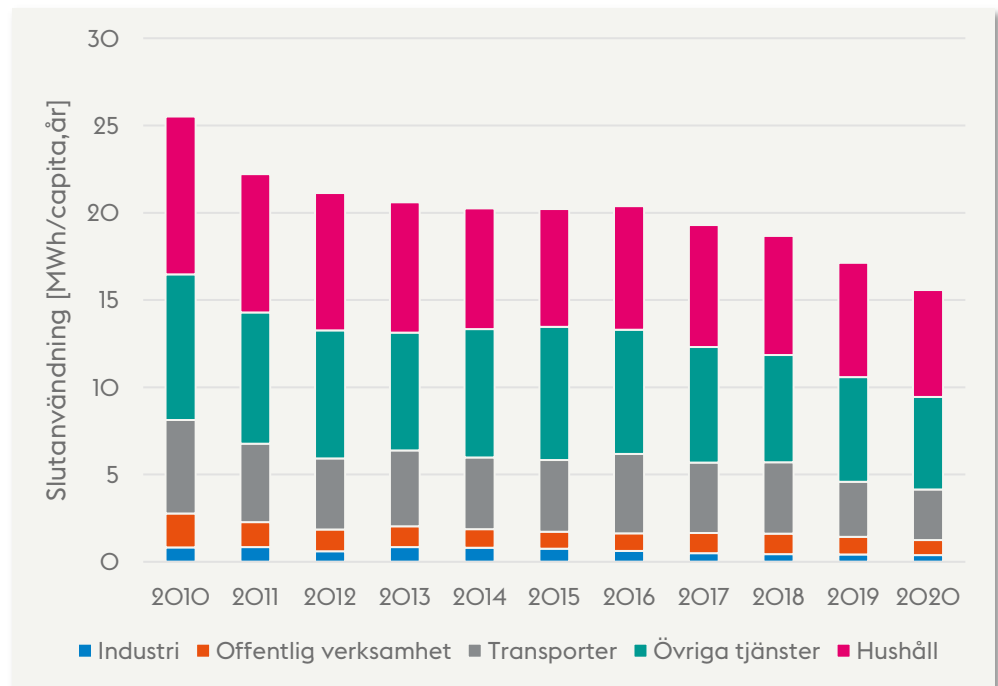
Figur 12. Procentuell fördelning av energianvändningen i respektive sektor inom det geografiska området för Stockholms stad år 2020, exkl. förluster. Källa: SCB med flera, bearbetat av Sweco.

Energisystemet i Stockholms stad har förändrats betydligt de senaste åren enligt Figur 13. Den totala energianvändningen har minskat med 30 procent sedan år 2010, där den största förändringen i absoluta tal har skett inom övriga tjänster (1 900 GWh eller -27 procent), i hushållen (1 704 GWh eller -22 procent) och inom transportsektorn (1 688 GWh eller -37 procent).

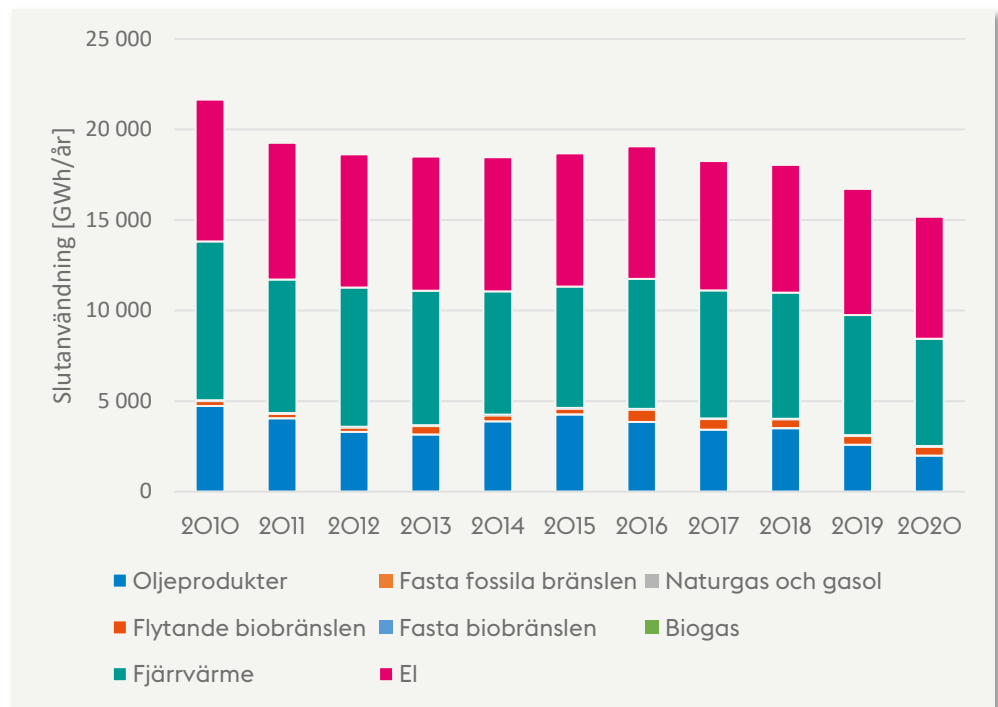
Figur 13. Energianvändning över tid fördelat på sektorer i Stockholms stad exkl. förluster. Källa: SCB med flera, bearbetat av Sweco.

Sett till den totala slutanvändningen per capita har den minskat ännu snabbare med cirka 39 procent mellan år 2010–2020 enligt Figur 14, till följd av att energianvändningen har minskat och antalet invånare i staden har ökat.

Figur 14. Energianvändning per capita över tid fördelat på sektorer i Stockholms stad exkl. förluster. Källa: SCB med flera, bearbetat av Sweco.

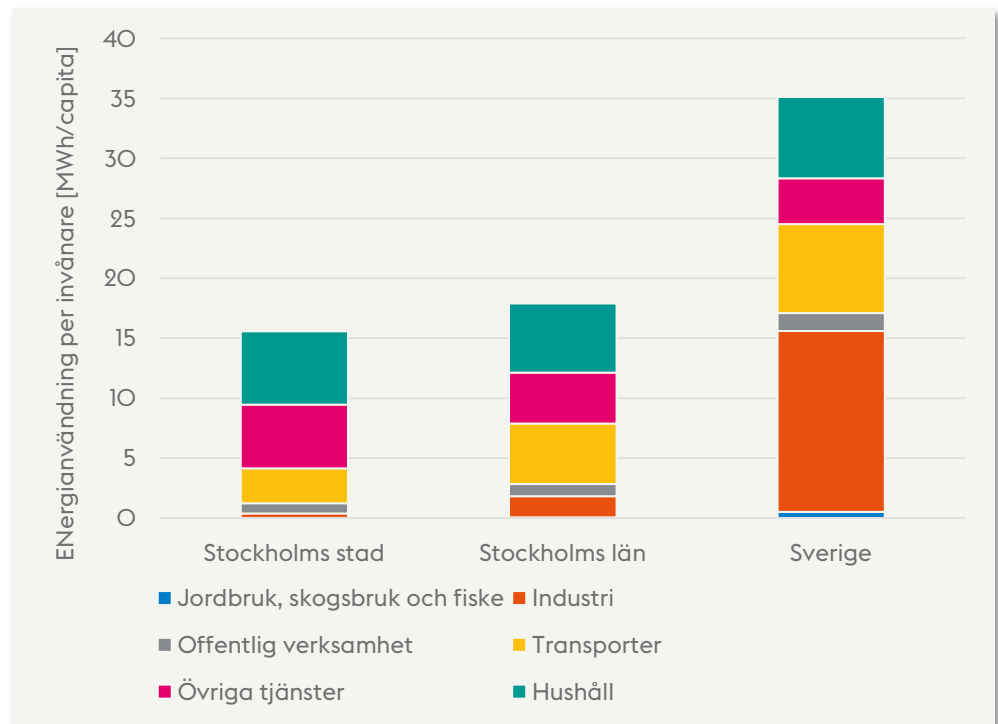
Avseende vilka energislag som minskat i störst utsträckning är det främst fjärrvärme och fossila oljor enligt Figur 15. Elbehovet på årsbasis har varit relativt stabilt år 2010–2020, samtidigt som användningen av flytande biobränslen (såsom bioolja och biodiesel) har ökat betydligt.

Figur 15. Energianvändning fördelat på energibärare i Stockholms stad, exkl. förluster. Källa: SCB med flera, bearbetat av Sweco.

Jämförs slutanvändningen av energi per capita i Stockholms stad, Stockholms län och Sverige i stort (Figur 10), framgår det tydligt att olika delar av länet och landet har ett varierat beroende av olika sektorer. På Sverigenivå syns den svenska industrins energianvändning tydligt, vilken till stor del saknas i Stockholms stad och till viss del även i länet. Energianvändningen inom transportsektorn är betydligt lägre i Stockholms stad än länet och Sverige i stort. Det beror sannolikt på stadens täta bebyggelse, samt dess tillgång på energieffektiv och kapacitetsstark kollektivtrafik (såsom pendeltåg och tunnelbana).

Energianvändningen för hushållen är något högre i staden relativt länet, och något lägre än det på Sverigenivå. Staden har större energianvändning per capita avseende övriga tjänster såsom kontors- och butikslokaler än både länet och Sverige. Energianvändningen för den offentliga sektorn är snarlik över alla nivåer.

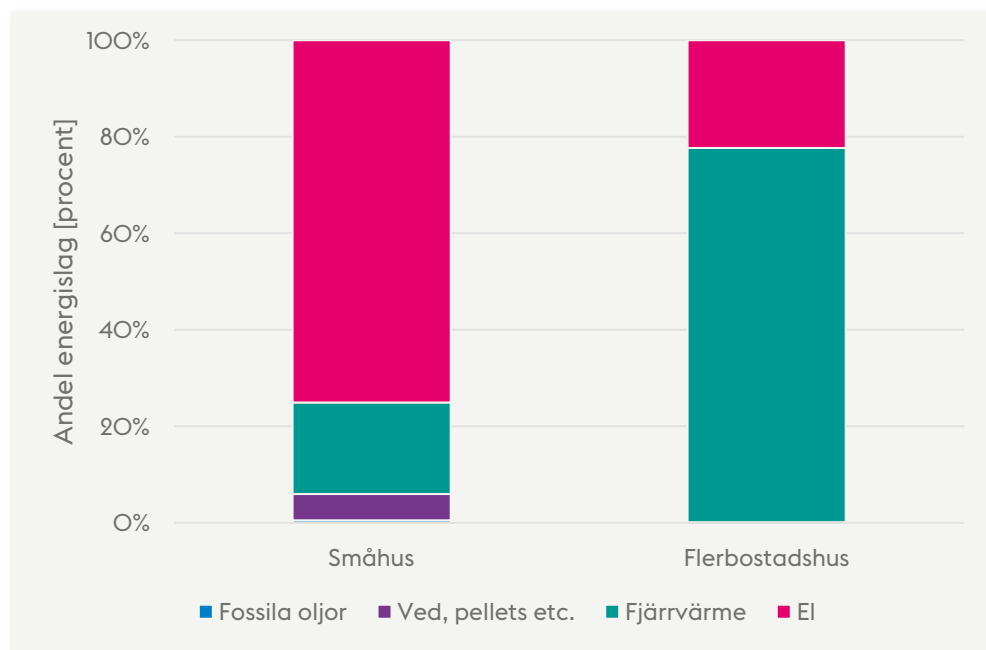

Figur 16. Jämförelse av energianvändning per invånare i MWh/capita för Stockholms stad, Stockholms län och Sverige i stort, år 2020. Källa: SCB med flera, bearbetat av Sweco.

Hushåll

Vid slutet av år 2021 fanns det 470 839 hushåll i Stockholms stad, vilka fördelade sig på småhus (9,6 procent), flerbostadshus (82 procent) och övriga (8,4 procent).² Energistatistiken återger snarlika siffror, där hushållens energianvändning för småhus uppgick till 13 procent år 2020. Energianvändningen i flerbostadshus stod därför för 87 procent av hushållens slutanvändning. De energislag som främst används inom respektive byggnadstyp visualiseras i Figur 17, där det framgår att flertalet småhus huvudsakligen värms med el samtidigt som flest flerbostadshus värms med hjälp av fjärrvärme. Ett fåtal hushåll använder sig av fossil olja och en mindre andel använder biobaserade värmekällor, från exempelvis ved eller pellets.

² "Andel hushåll efter boendeform och region den 31 december 2021", SCB, 2021.

Figur 17. Fördelning av energislag inkl. hyresgästel som används i småhus och flerbostadshus i Stockholms stad år 2020. Källa: SCB med flera, bearbetat av Sweco.

Som tidigare nämnts har hushållssektorns energianvändning minskat med cirka 22 procent sedan år 2010. Bland småhusen har energianvändningen minskat för samtliga energislag, troligtvis tack vare byte av uppvärmningslösning samt effektivare användning av elenergi. För flerbostadshusen har användningen av fossila oljor och fjärrvärme minskat sedan 2010, samtidigt som elanvändningen har ökat. Totalt sett har dock den totala energianvändningen för flerbostadshusen också minskat. Notera också att dessa reduktioner i energianvändning har skett mot bakgrund av en kraftigt expanderande stad, med hög befolkningsutveckling.

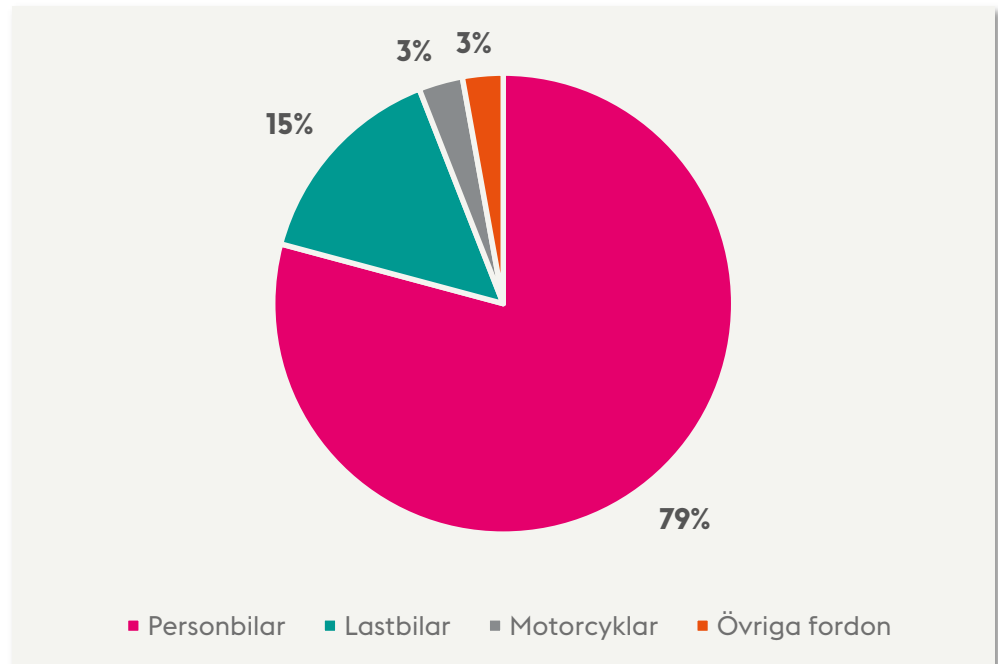
Det finns ett fåtal fritidshus i kommunen, vilka sammanlagt använde 78 MWh el år 2020. Dessa inkluderas i hushållssektorn.

Övriga tjänster

En majoritet av Stockholms stads energianvändning går till övriga tjänster, vilket inkluderar kontor, lager, parti- och detaljhandel, hotell- och restaurangverksamhet med mera. Av den totala energin som tillfördes är 76 procent i form av el, 23 procent i form av fjärrvärme och cirka 1 procent i form av fossila oljeprodukter. Samtliga av de energislag som sektorn använder har minskat de senaste tio åren. Utfasningen av fossila oljeprodukter har varit tydligast med en reduktion motsvarande 88 procent till följd av byten till andra värmesystem (från fossila oljeprodukter till exempelvis fjärrvärme, värmepumpar eller dyl.).

Transporter

Fördelningen mellan fordon i trafik i Stockholms stad går att se i Figur 18. År 2020 uppgick antalet personbilar till totalt 360 635, lastbilar till 67 818, motorcyklar till 14 082 och antalet övriga fordon uppgick till 12 966 (bestående av bussar, mopeder klass I, traktorer, skotrar och andra terrängfordon).

Figur 18. Fördelning av antal fordon i trafik i Stockholms stad år 2020. Källa: Trafikanalys, bearbetat av Sweco.

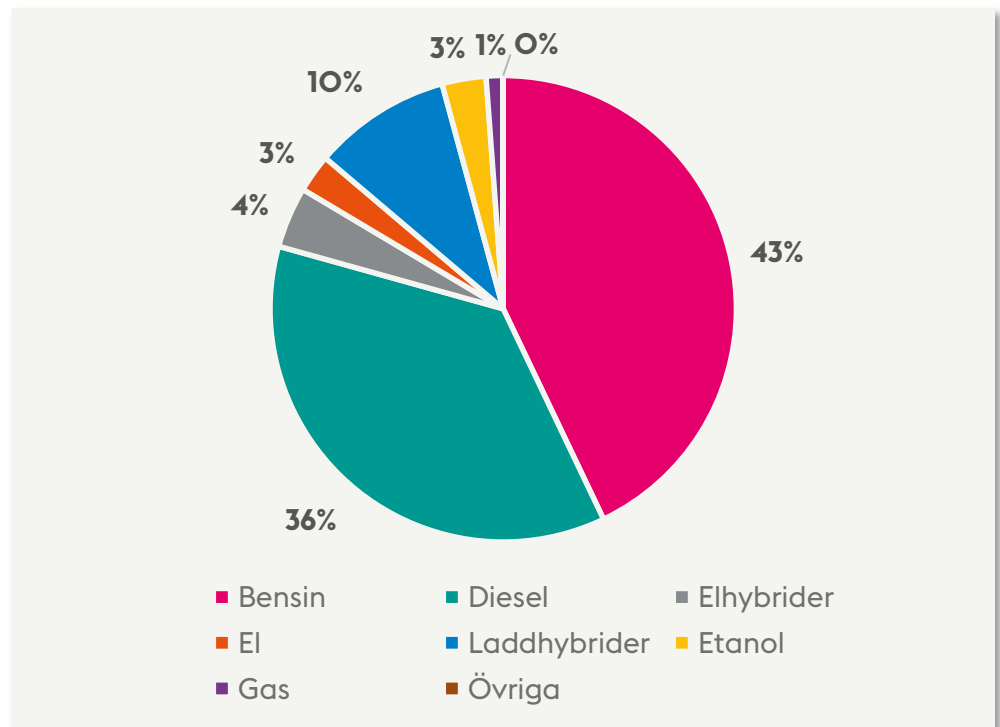
Stockholmarnas bilinnehav har ökat med 30 procent sedan 70-talet fram till idag, men sedan år 2000 har bilinnehavet varit relativt konstant. Även om stockholmarna har färre bilar per invånare än genomsnittet för Sverige behöver den andel av förflyttningarna som görs med bil minska. Det innebär att fler måste välja att gå, cykla och åka kollektivt enligt Framkomlighetsstrategin framtagen av Stockholms stad.

Bland personbilar fördelas de olika drivmedelsslagen enligt Figur 19. Bensin- och dieselfordon är fortfarande de som har störst andel fordon i trafik (79 procent), men andelen elfordon (el och laddhybrider) har ökat betydligt sedan föregående energiplan (beslutad 2013). Bland nybilsförsäljningen i Stockholms län uppgick andelen elfordon till 40 procent år 2020, 53 procent år 2021 och 59 % år 2022.³ Staden driver ett antal initiativ⁴ för att öka andelen elfordon i trafiken, bland annat genom att etablera tusentals publika laddplatser, genomföra

³ "Andel miljöbilar i nybilsförsäljningen", Stockholms stads hemsida miljöbarometern, hämtad 2024-01-23.

⁴ "Klimathandlingsplan 2020–2023", Stockholms stad, 2020.

informationskampanjer och demonstrationsprojekt samt prioritera elfordon i upphandlingar där transporttjänster ingår.

Figur 19. Andelen personbilar i trafik som framförs med olika drivmedel i Stockholms stad i slutet av år 2020. Källa: Trafikanalys, bearbetat av Sweco.

Bland lätta och tunga lastbilar är det fortfarande dieselfordon som dominerar marknaden. För lätta lastbilar är det cirka 92 procent som drivs med diesel, och för tunga lastbilar är motsvarande siffra 95 procent. Andelen elfordon har främst ökat för lätta lastbilar fram till år 2020.

Transportsektorn är fortsatt fossilberoende, där andra drivmedel (såsom biodiesel/HVO eller el) tar allt större marknadsandelar. Omställningen har till stor del skett som en följd av inblandning av biodrivmedel⁵ samt att busstrafiken och ett antal åkerier i staden har ställt om till fossilfria alternativ.

Majoriteten av transportarbetet i staden sker med vägtrafik, men även arbetsmaskiner, sjöfarten och flygtrafiken i staden bidrar till energianvändningen. Ett antal åtgärder har redan satts in för att hantera dessa sektors val av energikälla samt för att verka för effektivare energianvändning.

⁵ Reduktionsplikten innebär att klimatpåverkan per liter diesel och bensin ska minska enligt en förutbestämd kurva till år 2030. Det uppnås främst genom en allt högre inblandning av biodrivmedel, såsom HVO och etanol.

Stockholms stads offentliga verksamhet

Stockholms stad har som mål att mängden köpt energi ska minska med 10 procent till och med år 2027 relativt år 2023.

Det ska genomföras energieffektiviseringar löpande i verksamheterna, dels på kort sikt och dels mer långtgående energieffektiviseringar. Vidare har staden också satt ett krav på en energianvändning om 55 kWh/m² per år med sikte på 45 kWh/m² per år vid nybyggnation på, av staden markanvisad fastighet, och där kommunala verksamheter bygger på egen mark.

Varken industrisektorn eller jordbruk, skogsbruk och fiske är betydande sektorer ur ett energiperspektiv i Stockholms stad.

Energitillförsel

Enligt Sankey-diagrammet i Figur 11 tillförs energi till kommunens energisystem främst genom el, fasta biobränslen, avfall (både förnybar och fossila delar av avfallet) och olika typer av oljeprodukter. Förutom elen och oljeprodukterna används den största delen inkommande energi för att generera fjärrvärme.

Värme och kyla

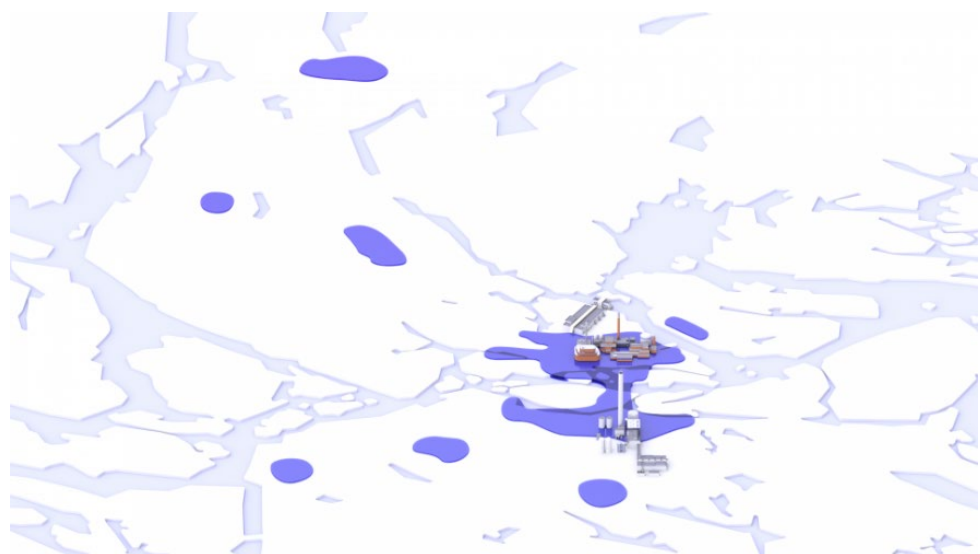
Fjärrvärmen i Stockholms stad tillhandahålls främst av Stockholm Exergi, som försörjer 800 000 stockholmare med värme året om. Även Norrenergi är verksamma i kommunen, främst i Brommaområdet.

Stockholm Exergis fjärrvärmenät är 300 mil långt, och är hopbyggt med Söderenergis, Norrenergis och E.ONs fjärrvärmenät för att samverka i energiförsörjningen av de mer centrala kommunerna i länet. Företaget ägs till lika delar av Stockholms stad och Ankhiale, ett europeiskt konsortium bestående av APG, Alecta, PGGM, Keva samt Axa. Stockholm Exergi äger också ett antal kraftvärmeverk och värmeverk samt värmepumpsanläggningar som försörjer staden med energi. Dessa anläggningar är Värtaverket, Bristaverket, Hammarbyverket, Högdalenverket och Hässelbyverket. En sammankoppling är planerad mellan Stockholm Exergis fjärrvärmenät enligt Figur 20. Kraftvärmeanläggningarna använder sig av huvudsakligen biomassa och avfall som eldas för att värma vattnet i fjärrvärmepannorna till önskad temperatur, innan det distribueras ut i nätet.

Figur 20. Karta över befintligt fjärrvärmesystem (lila, heltäckande färgning) samt den nya sammankopplingen mellan det nordvästra nätet och det centrala (blå, prickad linje) i Stockholm Exergis ägo. Ledningen förväntas bli cirka 14 kilometer lång och håller vid energistrategins författande på att utredas. Norrenergis fjärrvärmenät ligger i kommunen längs med Stockholm Exergis nya sammankopplingsledning. Källa: Stockholm Exergi.

Stockholm Exergi äger även ett fjärrkylnät i staden, med totalt 400 kunder och 700 fastigheter år 2022. Fjärrkylkunderna är främst kommersiella fastighetsägare som behöver antingen komfort- eller processkyla till sina lokaler. Komfortkyla bidrar till att hålla det behagligt svalt för människor, ofta i köpcentrum, kontor eller sjukhus. Processkyla används för att kyla exempelvis datahallar eller industriella processer. Fjärrkylnätet är världens största, 250 kilometer långt och går att överblicka i Figur 21.

Figur 21. Karta över befintligt fjärrkylsystem som ägs av Stockholm Exergi. Källa: Stockholm Exergi.

Utöver de centraliserade värme- och kylsystemen finns även lokala lösningar. Småhus värms till stor del med hjälp av olika typer av elbaserade värmesystem (såsom direktverkande el eller värmepumpar) samt en viss del av pellets- och vedpannor. Större fastigheter nyttjar främst fjärrvärme, men det finns även lokaler i Stockholm som nyttjar värmepumpslösningar för sin värmeförsörjning.

Vad gäller kyla är det vanligt att nyttja kylmaskiner som drivs med el i respektive byggnad där behovet finns. Detta är vanligt bland kontorslokaler och handelscentrum.

El

Enligt Sankey-diagrammet i Figur 11 importeras huvuddelen (42 procent) av den energi som används i Stockholms stad i form av el från stam- och regionnätet. Av den totala tillförda energin kommer 4,2 procent från bränslebaserad elproduktion, vilket kommer från de kraftvärmeverk som Stockholm Exergi har i kommunen (Värtaverket, Högdalenverket och Hässelbyverket).

Av den el som tillförs kommunen uppskattas 0,13 procent komma från solceller. Det fanns vid slutet av år 2020 totalt 1 016 anläggningar med en total installerad kapacitet om cirka 22,3 MW. Majoriteten av anläggningarna (cirka 72 procent) hade en storlek om som mest 20 kW, men anläggningar i spannet 20–1 000 kW stod för störst installerad kapacitet (15,85 MW).

Det finns inga vind- eller vattenkraftsanläggningar i Stockholms stad.

Metod för nulägesanalysen

Kommunens energianvändning och energitillförsel har kartlagts utifrån den statistik som senast var tillgänglig vid framtagandet av energistrategin, vilket var energistatistiken för år 2020. I huvudsak har SCB:s regionala och kommunala energistatistik använts för att kartlägga energiflöden; Elproduktion och bränsleanvändning, Fjärrvärmeproduktion och bränsleanvändning samt Slutanvändning. Slutanvändargruppen ”hushåll” är i nulägesanalysen en sammanslagning av SCB:s förbrukarkategorier ”småhus”, ”flerbostadshus” och ”fritidshus”.

Vissa värden döljs i statistiken av sekretesskäl när antalet aktörer är för få och därför har vissa antaganden varit nödvändiga. Vidare finns en viss osäkerhet avseende informationens kvalitet, vilken uppstår vid SCB:s framtagande av statistiken. Det medför att framtagna energistatistik i denna nulägesanalys främst bidrar med en bild av trender över tid och storleksordningar av energianvändning mellan olika sektorer, och inte återger en exakt bild av verkligheten. Vidare har berörda relevanta aktörer inom ett flertal sektorer ombetts komplettera med data för att öka kvaliteten av nulägesanalysens framtagna resultat.

Bilaga 2 – Slutanvändning av energi per sektor

Tabell 2. Slutanvändning av energi i respektive sektor i Stockholms stad år 2020, presenterat i MWh.

Slutanvändning industri, byggverksamhet	flytande (icke förnybara)	5 142
	fast (icke förnybara)	0
	gas (icke förnybara)	1 135
	flytande (förnybara)	0
	fast (förnybara)	20
	gas (förnybara)	550
	fjärrvärme	147 906
	el	213 063
	summa förbrukarkategori	367 816
Slutanvändning offentlig verksamhet	flytande (icke förnybara)	2 913
	fast (icke förnybara)	0
	gas (icke förnybara)	0
	flytande (förnybara)	0
	fast (förnybara)	0
	gas (förnybara)	0
	fjärrvärme	415 830

	el	421 275
	summa förbrukarkategori	840 018
Slutanvändning transporter	flytande (icke förnybara)	1 919 596
	fast (icke förnybara)	0
	gas (icke förnybara)	0
	flytande (förnybara)	479 008
	fast (förnybara)	0
	gas (förnybara)	0
	fjärrvärme	0
	el	444 009
	summa förbrukarkategori	2 842 613
Slutanvändning övriga tjänster	flytande (icke förnybara)	58 611
	fast (icke förnybara)	0
	gas (icke förnybara)	0
	flytande (förnybara)	0
	fast (förnybara)	0
	gas (förnybara)	0
	fjärrvärme	1 195 320
	el	3 912 526
Slutanvändning hushåll	summa förbrukarkategori	5 166 456
	flytande (icke förnybara)	9428
	fast (icke förnybara)	0
	gas (icke förnybara)	0
	flytande (förnybara)	0

	fast (förnybara)	42 642
	gas (förnybara)	0
	fjärrvärme	4 173 719
	el	1 740 168
	summa förbrukarkategori	5 965 957
Förluster i elproduktion inom staden		139,368
Förluster i eldistribution (8 procent)		646,3296
Förluster i fjärrvärme-produktion (exkl. spillvärme, rökgaskondens och värmepumpar)		611,8395
I fjärrvärme-distribution		173,742

Bilaga 3 – Miljöbedömning

Energistrategin utgör stadens dokument utifrån kraven i lag om kommunal energiplanering där det anges att det i varje kommun skall finnas en aktuell plan för tillförsel, distribution och användning av energi i kommunen. I lag om kommunal energiplanering regleras att om en plan som upprättas kan antas medföra en betydande miljöpåverkan ska en strategisk miljöbedömning göras enligt miljöbalken. Frågan om huruvida planen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan ska avgöras efter att kommunen har gjort en undersökning enligt miljöbalken.

Staden bedömer att energistrategin inte kan antas innebära betydande miljöpåverkan. Bedömningen utgår från energistrategin i sin helhet vilken pekar ut en riktning för stadens energiförsörjning på en övergripande nivå. Strategin utgör inte en handlingsplan med utpekade åtgärder där det i detta skede går att säga vilka konkreta effekter strategin kommer kunna få på miljö och hälsa.

Det är i huvudsak andra aktörer än staden som står för utbyggnad och förvaltning av energiförsörjningssystemen. För projekt och planer med bäring på energiförsörjningen i Stockholm blir respektive genomförande aktör ansvarig för vidare miljöbedömning, och undersökning om betydande miljöpåverkan som avses i kapitel sex i miljöbalken, i kommande planering- och tillståndprocesser. I de fall det tillkommer åtgärder inom energiområdet som skulle innebära betydande miljöpåverkan ska en miljökonsekvensbeskrivning upprättas för det enskilda fallet.